

Stenografični zapisnik

četrtje seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dne 8. januarja 1909.

Navzoči: Prvosednik: Deželni glavar Franc pl. Šuklje.
— Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Teodor Schwarz in c. kr. okrajni glavar grof Karol Künigl. — Vsi članovi razun: Dr. Franc Novak in Ivan Lavrenčič (Vipava). — Zapisnikar: Deželni koncipist Ivan Škarja.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika III. deželnozborske seje dne 19. junija 1908.
2. Obljuba novoizvoljenih deželnih poslancev.
3. Dopolnitev konstituiranja deželnega zbora, in sicer:
 - a) Dopolnilne volitve v deželni odbor;
 - b) volitev disciplinarnega odseka;
 - c) volitev peticijskega odseka;
4. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora o dopolnilnih volitvah.
5. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
6. Priloga 1. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega posejilnega zaklada za leto 1908.
7. Priloga 2. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1908.
8. Priloga 3. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun muzejskega zaklada za leto 1908.
9. Priloga 4. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1908.
10. Priloga 5. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1908.
11. Priloga 6. Poročilo deželnega odbora o dovolitvi vsakoletnega kredita 2000 K v namen podeljevanja podpor okrožnim zdravnikom za njih nadaljnjo strokovno izobrazbo.
12. Priloga 7. Poročilo deželnega odbora o adaptaciji vratarskega stanovanja v blaznici na Studencu.
13. Priloga 8. Poročilo deželnega odbora glede priprave k izboljšanju gorenjskih planin.
14. Priloga 10. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga računski sklep deželnega zaklada za leto 1906.
15. Priloga 11. Poročilo deželnega odbora, o novih splošnih volitvah za deželni zbor vojvodine Kranjske.

Stenographischer Bericht

der vierten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 8. Jänner 1909.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Franz von Šuklje. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Freiherr Theodor Schwarz und k. k. Bezirkshauptmann Graf Karl Künigl. — Sämtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Dr. Franz Novak und Johann Lavrenčič (Wippach). — Schriftführer: Landschafts-Konzipist Ivan Škarja.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolls der III. Landtagsitzung vom 19. Juni 1908.
2. Angelobung der neugewählten Landtagsabgeordneten.
3. Ergänzung der Konstituierung des Landtages, und zwar:
 - a) Ergänzungswahlen in den Landesausschuß;
 - b) Wahl des Disziplinarausschusses;
 - c) Wahl des Petitionsausschusses;
4. Beilage 52. Bericht des Landesausschusses über die Ergänzungswahlen.
5. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.
6. Beilage 1. Bericht des Landesausschusses, womit der Voranschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
7. Beilage 2. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
8. Beilage 3. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Museumsfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
9. Beilage 4. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
10. Beilage 5. Bericht des Landesausschusses, mit der Vorlage des Normalchulfonds-Voranschlages für das Jahr 1908.
11. Beilage 6. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Bewilligung eines alljährlichen Kredites von 2000 K behufs Verleihung von Unterstützungen an Distriktsärzte zwecks ihrer weiteren fachmännischen Ausbildung.
12. Beilage 7. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Adaptierung der Portierwohnung in der Irrenanstalt zu Studenz.
13. Beilage 8. Bericht des Landesausschusses, betreffend die Aktion der Alpenverbesserung in Oberkrain.
14. Beilage 10. Bericht des Landesausschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1906 vorgelegt wird.
15. Beilage 11. Bericht des Landesausschusses, betreffend die neuen allgemeinen Wahlen für den Landtag des Herzogtums Krain.

16. Priloga 12. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenskega zaklada za leto 1906. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1906.
17. Priloga 13. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi deželno-kulturnega zaklada za leto 1907.
18. Priloga 14. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1907.
19. Priloga 15. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenskega zaklada za leto 1907. in razkazi imovin teh zakladov koncem leta 1907.
20. Priloga 16. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi ustanovnih zakladov za leto 1907.
21. Priloga 17. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi zaklada deželne prisilne delavnice za leto 1907.
22. Priloga 18. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi garancijskega zaklada Dolenjskih železnic za leto 1907.
23. Priloga 19. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi grmskega zaklada za leto 1907.
24. Priloga 20. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi deželnega zaklada za leto 1907.
25. Priloga 21. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi gledališkega zaklada za leto 1907.
26. Priloga 22. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi muzejskega zaklada za leto 1907.
27. Priloga 23. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenskega zaklada za leto 1907.
28. Priloga 25. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1907.
29. Priloga 26. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi deželnega posojilnega zaklada za leto 1907.
30. Priloga 27. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo računski sklepi normalno-šolskega zaklada za leto 1907.
31. Priloga 28. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni deželnega zaklada za leto 1908.
32. Priloga 29. Poročilo deželnega odbora v zadevi zvišanja ustanov za hrano učencem s Kranjskega na deželni kmetijski šoli na Grmu.
33. Priloga 30. Poročilo deželnega odbora glede izvrševanja v § 13. nove vinske postave od 12. aprila 1907, drž. zak. št. 210, določene pravice zastran nameščanja državnih kletarskih nadzornikov.
34. Priloga 31. Poročilo deželnega odbora o potrebnih ukrepih glede brezobrestnih, iz deželnih sredstev dovoljenih trtnih posojil.
35. Priloga 32. Poročilo deželnega odbora glede subvencioniranja podkovske sole v Ljubljani.
36. Priloga 33. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1909.
37. Priloga 34. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni deželnega posojilnega zaklada za leto 1909.
38. Priloga 35. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni muzejskega zaklada za leto 1909.
39. Priloga 36. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlagajo proračuni gledališkega zaklada za leto 1909.
16. Beilage 12. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärfhaus- und Findelfonds für das Jahr 1906 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1906 vorgelegt werden.
17. Beilage 13. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Landeskulturfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
18. Beilage 14. Bericht des Landesauschusses mit der Vorlage des Rechnungsabchlusses des krainischen Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1907.
19. Beilage 15. Bericht des Landesauschusses, womit die Rechnungsabchlüsse des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärfhaus- und Findelfonds für das Jahr 1907 nebst den Vermögensnachweisungen dieser Fonds mit Ende 1907 vorgelegt werden.
20. Beilage 16. Bericht des Landesauschusses, mit welchem die Rechnungsabchlüsse der Stiftungsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt werden.
21. Beilage 17. Bericht des Landesauschusses, womit der Rechnungsabluß des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
22. Beilage 18. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Garantiefonds der Unterfrainer Bahnen für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
23. Beilage 19. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Staudner Fonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
24. Beilage 20. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
25. Beilage 21. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Theaterfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
26. Beilage 22. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Museumsfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
27. Beilage 23. Bericht des Landesauschusses, womit die Vorschläge des Krankenhaus-, Irrenhaus-, Gebärfhaus- und Findelfonds für das Jahr 1908 vorgelegt werden.
28. Beilage 25. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
29. Beilage 26. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Landesanlehensfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
30. Beilage 27. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Rechnungsabluß des Normalchulfonds für das Jahr 1907 vorgelegt wird.
31. Beilage 28. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Vorschlag des Landesfonds für das Jahr 1908 vorgelegt wird.
32. Beilage 29. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Stiftpfätze für die Beförderung der Schüler aus Krain an der landwirtschaftlichen Schule in Stauden.
33. Beilage 30. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ausübung des im § 13 des neuen Weingefetzes vom 12. April 1907, R.-G.-Bl. Nr. 210, normierten Rechtes, anlangend die Bestellung der staatlichen Kellereinspektoren.
34. Beilage 31. Bericht des Landesauschusses, betreffend die hinsichtlich der aus Landesmitteln gewährten unverzinslichen Reklamsvorschlüsse zu ergreifenden Maßnahmen.
35. Beilage 32. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Subventionierung der Fußschlagschule in Laibach.
36. Beilage 33. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Vorschlag des Lehrerpensionsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
37. Beilage 34. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Landesanlehensfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
38. Beilage 35. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Museumfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
39. Beilage 36. Bericht des Landesauschusses, womit der Vorschlag des Theaterfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.

40. Priloga 37. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun normalno-šolskega zaklada za leto 1909.
41. Priloga 38. Poročilo deželnega odbora glede zvišanja letnega prispevka za kmetijsko-kemiško preskušališče v Ljubljani.
42. Priloga 39. Poročilo deželnega odbora, zadevajoče bivšega provizoričnega okrožnega zdravnika v Senožečah, dr. Antona Percota.
43. Priloga 40. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun pokojninskega zaklada deželnih uslužbencev za leto 1909.
44. Priloga 41. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželno-kulturnega zaklada za leto 1909.
45. Priloga 42. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun grmskega zaklada za leto 1909.
46. Priloga 43. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun zaklada prisilne delavnice za leto 1909.
47. Priloga 44. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračuni bolničnega, blazničnega, porodničnega in najdenskega zaklada za leto 1909.
48. Priloga 45. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračun deželnega zaklada za leto 1909.
49. Priloga 46. Poročilo deželnega odbora glede začasnega pobiranja deželnih priklad leta 1909.
50. Priloga 47. Poročilo deželnega odbora, glede deželnega prispevka 55.000 K za zgradbo ženske bolnice v Novem mestu in glede pravice javnosti za to bolnico.
51. Priloga 48. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve višjih nego 20% priklad za cestne namene.
52. Priloga 49. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja Senožeskih pašnikov.
53. Priloga 50. Poročilo deželnega odbora glede izboljšanja Narinskih pašnikov.
54. Priloga 51. Poročilo deželnega odbora, s katerim se predlaga proračuni ustanovnih skladov za leto 1909.
55. Priloga 53. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Kočevje.
56. Priloga 54. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 319% priklade na vse neposrednje davke razun osebne dohodnine in plačarine od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika.
57. Priloga 55. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 155% priklade na vse neposrednje davke razun osebne dohodnine in plačarine od pri vodovodu udeleženih posestnikov katastralne občine Stara Vrhnika.
58. Priloga 56. Poročilo deželnega odbora glede dovolitve pobiranja 5% naklade na najemnino od stanovališč v mestni občini Novo mesto.
40. Beilage 37. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Normalchulfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
41. Beilage 38. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Erhöhung der Jahresdotation für die landwirtschaftlich-chemische Versuchstation in Laibach.
42. Beilage 39. Bericht des Landesauschusses, betreffend den gewählten provisorischen Distriktsarzt in Senojetich Dr. Anton Percot.
43. Beilage 40. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Pensionsfonds der Landesbediensteten für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
44. Beilage 41. Bericht des Landesauschusses, mit welchem der Voranschlag des Landeskulturfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
45. Beilage 42. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Staudner Fonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
46. Beilage 43. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Zwangsarbeitshausfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
47. Beilage 44. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge des Krankenhaus-, Zrennhaus-, Gebärdhaus- und Findelfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
48. Beilage 45. Bericht des Landesauschusses, womit der Voranschlag des Landesfonds für das Jahr 1909 vorgelegt wird.
49. Beilage 46. Bericht des Landesauschusses, betreffend die provisorische Einhebung der Landesumlagen pro 1909.
50. Beilage 47. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Landes-subvention von 55.000 K für den Bau des Frauenhospitals in Rudolfswert und das Öffentlichkeitsrecht für dieses Spital.
51. Beilage 48. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung höherer als 20% Umlagen für Straßenzwecke.
52. Beilage 49. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Senojeticher Hutweiden.
53. Beilage 50. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Melioration der Nareiner Hutweiden.
54. Beilage 51. Bericht des Landesauschusses, womit die Voranschläge der Stiftungsfonds für das Jahr 1909 vorgelegt werden.
55. Beilage 53. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Auflage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Gottschee.
56. Beilage 54. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung der Einhebung einer 319% Umlage von allen direkten Steuern mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer in den Steuergemeinden Jasen und Vrbovo für das Jahr 1909.
57. Beilage 55. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Einhebung einer 155% igen Umlage auf die direkten Steuern, mit Ausnahme der Personaleinkommen- und Besoldungssteuer von den bei der Wasserleitung beteiligten Besitzern der Katastralgemeinde Stara Vrhnika.
58. Beilage 56. Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung einer 5% Umlage von den Mietzinserträgen in der Stadtgemeinde Rudolfswert.

Začetek seje ob 10. uri 35 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 35 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

(Pozvoni. — Das Glockenzeichen gebend:)

Prosim zavzeti sedeže, ker se bo seja začela! (Poslanci zavzamejo sedeže, v dvorano ustopi deželni predsednik baron Schwarz. V tem hipu nastane velik hrup. Poslanci narodnonapredne stranke se vzdignejo z burnimi klici: „Abzug Schwarz!“ „Pereat Schwarz!“ — Poslanec Turk: „Kje imate Vaših 500 žandarjev? Samo 140 jih imate! Ali Vam jih je zmanjkalo?“ — Klici v središču in na galeriji, katera žvižga in ropota: „Abzug Schwarz!“ „Pereat!“ — Deželni glavar zvoni. — Poslanec dr. Oražen stopi pred deželnega predsednika barona Schwarza ter mu s klicem: „Tu glejte slovensko kri, te ste Vi krivi!“ kaže okrvavljeno manšeto. — Deželni glavar ne prestando zvoni ter pokliče poslanca dr. Oražna k redu. — Poslanci slovenske ljudske stranke stoje mirno sredi dvorane, v središču in na galeriji se hrup in medklici nadaljujejo; končno si izsili deželni glavar, neprestano zvoječ, besedo. — Die Abgeordneten nehmen ihre Plätze ein, im Saale erscheint Landespräsident Freiherr von Schwarz. In dem Momente entsteht großer Lärm. Die Abgeordneten der national-fortschrittlichen Partei erheben sich unter stürmischen Rufen: „Abzug Schwarz!“ „Pereat Schwarz!“ — Abgeordneter Turk: „Kje imate Vaših 500 žandarjev? Samo 140 jih imate! Ali Vam jih je zmanjkalo?“ — Ruft im Centrum und auf der Galerie, welche pfeift und lärmt: „Abzug Schwarz!“ „Pereat!“ — Landeshauptmann schwingt die Glocke. Abgeordneter Dr. Oražen stellt sich vor den Landespräsidenten Freiherrn von Schwarz und ruft, ihm eine blutbefleckte Manchette vorhaltend: „Tu glejte slovensko kri, te ste Vi krivi!“ — Landeshauptmann schwingt unausgesetzt die Glocke und erteilt dem Abgeordneten Dr. Oražen den Ordnungsruf. — Die Abgeordneten der slovenischen Volkspartei stehen ruhig mitten im Saale, im Centrum und auf der Galerie dauern Lärm und Zwischenrufe fort; schließlich erzwingt sich Landeshauptmann, unausgesetzt die Glocke schwingend, das Wort):

Galerija pri miru! Ako ne bo takoj miru, jo dam brez nadaljnjega opomina izprazniti! (Hrup preneha, polagoma nastane mir. — Der Lärm legt sich, nach und nach tritt Ruhe ein.)

Konstatujem sklepčnost, otvarjam sejo.

Predno prestopimo k dnevnemu redu, dovolite mi nekoliko besed.

Odkar smo zadnjič zborovali, gospoda moja, v tej visoki dvorani, obhajali so narodi avstrijski znameniti praznik šestdesetletnice vladanja presvitlega našega cesarja. Deželnega zbora ni bilo, torej je bil poklican deželni odbor, da tolmači pred Najvišjim prestolom, kar čuti dežela Kranjska glede preljubljenega cesarja. Dne 30. novembra minulega leta smo bili sprejeti v avdienci in tam smo vladarju v priprostitih besedah povedali, kako radostno se mu klanja prebivalstvo vojvodine Kranjske in da nobena sila

tega sveta ne bo mogla kedaj omajati ljubezen, udanost in zvestobo njeno do presvitile dinastije. Premilostno je Njega Veličanstvo odgovorilo na našo izjavo z besedami, katere prečitam po izvirniku. — Cesar je dejal (bere — lieft):

„Mein Herzogtum Krain, dessen Huldigung Ich mit wärmstem Danke entgegennehme, vermag Meines landesväterlichen Wohlwollens stets gewärtig zu sein. Ich verfolge mit regem Interesse das eifrige Bestreben der gesamten Bevölkerung, ihre schöne Heimat immer mehr zu steigender Wohlfahrt emporzuführen. Möge durch gegenseitige Duldsamkeit auch die innere Sammlung der Kräfte gefördert werden!“ (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Štajarcem ni nič takega rekel!“)

V posebno čast si štejem, iz tega vzvišenega mesta naznaniti ta pozdrav in odgovor presvitlega cesarja, ki bo vsikdar ohranjen v spominu hvaležnega prebivalstva dežele Kranjske.

Dnevna politika v naši državi rodi vedno velika nasprotja, prepire in konflikte, a navzlic temu sem uverjen, da bo tista vez, ki druži in spaja deželo našo s Habsburško krono in presvitlim vladarjem Francu Jožefom I., zmirom držala, zmirom trajala in vodila deželo k napredku in blagostanju. Skleпам svoje besede s klicem: Našemu cesarju Francu Jožefu I. navdušeni: „Živijo! Hoč! Slava!“ (Poslanci stoje zakličejo cesarju: — Die Abgeordneten haben sich von den Sitzen erhoben und rufen dem Kaiser: „Živijo!“ „Hoč!“)

In sedaj, gospoda moja, še par besedic.

Leto 1908., predno se je poslovilo od nas, zabeležilo je svoj spomin v zgodovini človeškega trpljenja z velikansko katastrofo. Silni potres z dne 28. decembra uničil je veliko Messinsko mesto, katero je gledalo na preteklost 3000 let, in uničil Reggio in celo vrsto drugih mestec in vasi v Kalabriji in Siciliji. Vsi elementi so se zakleli proti nesrečnim prebivalcem teh pokrajin, ki so tako dično, tako bogato obdarovane od narave. Italija plaka nad razvalinami teh mest in ves kulturni svet se jej pridružuje v tej brezmejni žalosti. Mi na Kranjskem, ki smo na svojem telesu čutili rane, ki nam jih je provzročila potresna katastrofa, razumemo posebno to žalost. Zaradi tega si izprosim pooblastilo, da smem imenom deželnega zastopa vojvodine Kranjske primernim potom in na pristojnem mestu prijaviti naše iskreno sožalje. (Splošno živahno odobravanje in pritrdjevanje. — Allgemeiner lebhafter Beifall und Zustimmung.)

In sedaj prestopimo na dnevni red k točki:

1. Branje zapisnika III. deželnozborske seje dne 19. junija 1908.

1. Seizung des Protokolles der III. Landtagsitzung vom 19. Juni 1908.

Pozivljam gospoda zapisnikarja, da prečita zapisnik III. seje.

Zapisnikar Škarja:

(Bere zapisnik III. seje. — Liest das Protokoll der III. Sitzung.)

Deželni glavar:

Prosim, gospodje, ali je kaj ugovora proti ravno kar prečitanemu zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, je zapisnik odobren.

Sedaj pride na vrsto točka 2. dnevnega reda:

2. Obljuba novoizvoljenih deželnih poslancev.**2. Angelobung der neugewählten Landtagsabgeordneten.**

Prišlo je v deželni zbor nanovo 13 poslancev, 11 iz novoustanovljene splošne kurije in 2 zastopnika mesta Ljubljane.

Novovstopivše gospode tovariše pristrčno pozdravljam in nadejam se, da bodo z nami skupno uspešno delovali v blagor domovine.

Deželni predsednik baron Schwarz:

Prosim besede! (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vidiš ga!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Oražen: „Vun s Schwarzem! Ne bo tu govoril!“ — Strahovit vrišče in hrup v središču in klici: — Ungeheurer Lärm und Tumult im Zentrum und Rufe: „Vun z njim!“, „Ne bo govoril!“, „Okrvavljen je!“ „Lopov!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Vimimate pravice, tu govoriti! Vun s Schwarzem iz slovenskega parlamenta!“ — Klici: — Rufe: „V belgijsko kosarno naj gre! Mi ga ne poslušamo!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Oražen: „Zandarjem naj pridiga! Zandarska duša!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Lajtnanta Mayerja pošljite notri! V Belgijsko kosarno naj gre govorit, ne v ljudski parlament! Morilec! Mrtva stvar!“)

Deželni glavar:

Dr. Oražen in dr. Triller! Pokličem Vaju k redu!

Gospod deželni predsednik ima besedo! (Klici v središču: — Rufe im Zentrum: „Mi ga ne poslušamo, gremo vun!“ — Poslanec — Abgeordneter Truf: „Kadar bo nehal govoriti, pridemo nazaj!“ — Poslanci narodnonapredne stranke zapuste dvorano. — Die Abgeordneten der national-fortschrittlichen Partei verlassen den Saal.)

Deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Čast mi je, v imenu cesarske vlade novoizvoljene gospode deželne poslance spoštljivo pozdraviti.

Želji iz širših krogov po udeležbi pri zakonodajstvu in deželni upravi se je s temi novimi izvolitvami ustreglo in ni dvomiti, da bo udeležba novih

teh gospodov poslancev za deželo in ljudstvo koristna in da bo povečala pomen sklepov visokega deželnega zbora.

Želim visoki zbornici, da bo plodonosno njeno delovanje, ki ga bo vlada z vso radovoljnostjo podpirala.

Deželni glavar:

§ 9. deželnega reda se glasi tako-le (bere — liest):

„Kadar deželni poslanci stopijo v deželni zbor, imajo namestu prisege v roke deželnega poglavarja obljubiti, da bodo cesarju zvesti in pokorni, da se bodo držali zakonov (postav), in da bodo svoje dolžnosti po vesti izpolnjevali.“

(Poslanci narodnonapredne stranke se vrnejo v dvorano. — Die Abgeordneten der national-fortschrittlichen Partei kehren in den Saal zurück.)

Pozivljem torej častite gospode poslance, da stopijo po oni vrsti, kakor bo prečital gospod zapisnikar njih imena, k meni in vsak bo storil v mojo roko obljubo.

Zapisnikar Škarja:

(bere — liest):

Gospod Knez Ivan. — Knez Ivan: „Obljubujem!“

Gospod dr. Oražen Ivan. — Dr. Oražen Ivan: „Obljubujem!“

Gospod Dimnik Mihael. — Dimnik Mihael: „Obljubujem!“

Gospod Hladnik Ivan. — Hladnik Ivan: „Obljubujem!“

Gospod Jare Evgen. — Jare Evgen: „Obljubujem!“

Gospod Kobi Anton. — Kobi Anton: „Obljubujem!“

Gospod dekan Lavrenčič Ivan. — Dekan Lavrenčič Ivan: „Obljubujem!“

Gospod Matjašič Martin. — Matjašič Martin: „Obljubujem!“

Gospod dr. Pegan Vladislav. — Dr. Pegan Vladislav: „Obljubujem!“

Gospod Piber Janez. — Piber Janez: „Obljubujem!“

Gospod Ravnikar Jernej. — Ravnikar Jernej: „Obljubujem!“

Gospod Turk Josip. — Turk Josip: „Obljubujem!“ (Klici — Rufe: „Živijo!“)

Gospod dr. Zajec Ivan. — Dr. Zajec Ivan: „Obljubujem!“ (Klici — Rufe: „Živijo Zajec!“)

Poslanec dr. Šusteršič:

Prosim za besedo v formalnem oziru!

Gospod tovariš dr. Žitnik, ki je bil zadnjič bolan, še ni storil obljube, in tedaj prosim, da tudi gospod

poslanec dr. Žitnik stori obljubo. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Žitnik: „Vsaj je vseeno!“ — Veselost — Heiterkeit.)

Deželni glavar:

Prosim, jaz konstatiram tukaj iz zapisnika, da je gospod poslanec dr. Žitnik že storil obljubo.

Prestopimo torej k točki 3. dnevnega reda:

3. Dopolnitev konstituiranja deželnega zbora, in sicer:

- a) Dopolnilne volitve v deželni odbor.
- b) Volitev disciplinarnega odseka.
- c) Volitev peticijskega odseka.

3. Ergänzung der Konstituierung des Landtages, und zwar:

- a) Ergänzungswahlen in den Landesausschuß.
- b) Wahl des Disziplinausschusses.
- c) Wahl des Petitionsausschusses.

Poslanec Jaklič:

Gospod glavar! Izjavljam, da odlagam namestništvo v deželnem odboru.

Deželni glavar:

Gospodje ste čuli, da gospod poslanec Jaklič odlaga namestništvo v deželnem odboru.

Pri tej priliki naznanjam, da je tudi gospod poslanec dr. Šusteršič odložil svoje mesto v deželnem odboru. Imamo torej voliti 2 deželna odbornika in njuna namestnika.

Pred vsem opozarjam na člen III. zakona z dne 26. avgusta 1908, dež. zakonik št. 14., s katerim se je spremenil deželni red za vojvodino Kranjsko, in kateri člen III. se glasi tako (bere — lieft):

„... Po izvršitvi dopolnilnih volitev, ki jih ukazuje člen III. (prehodna določba) zadnje imenovanega zakona, ima deželni zbor v smislu §§ 11., 12. in 13. tega deželnega reda brez odloga spopolniti deželni odbor z izvolitvijo prisednika in namestnika iz splošnega volilskega razreda.“

Torej najprej bodo morali gospodje poslanci iz splošne kurije voliti svojega deželnega odbornika in potem njegovega namestnika.

Tedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, naj volijo enega poslanca za deželnega odbornika, in potem, kadar bo ta volitev končana, pride na vrsto volitev njegovega namestnika. Prosim gospoda poslanca dr. Žitnika in gospoda poslanca Pirca, da izvolita prevzeti skrutinij ter naznaniti rezultat.

Prosim gospode poslance iz splošne kurije, da oddajo listke.

(Zgodi se. — Geschieft.)

Ali so vsi gospodje iz splošne kurije oddali svoje listke? (Klici — Rufe: „Da!“)

Ravno se mi je javilo, da se je pri volitvi zgodila pomota s tem, da je bilo več listkov oddanih, nego znaša število poslancev iz splošne kurije. Volitev je torej neveljavna in bo drugič voliti. Da se zopet ne pripeti kaka pomota, bom dal klicati imena, in potem naj gospodje poslanci iz splošne kurije oddajo svoje listke.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita imena. (Zgodi se. — Geschieft.)

Gospodje so oddali listke in torej prosim gospoda poslanca dr. Žitnika in gospoda poslanca Pirca, da izvršita skrutinij.

Med tem časom, ko se vrši skrutinij, bi takoj lahko izvolili tudi deželnoodborniškega namestnika.

Torej povabim gospode poslance iz splošne kurije, da oddajo po vrsti, kakor bodo sklicana imena, svoje listke.

(Zgodi se. — Geschieft.)

Naprošam ista gospoda skrutatorja, ki sta prej izvršila skrutinij, da prevzameta ta posel tudi sedaj.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz splošne kurije je bilo za izvolitev deželnega odbornika oddanih 11 glasov. Absolutna večina je torej 6. Od teh glasov je dobil gospod poslanec Jarc 9, prazna sta bila 2 listka. Izvoljen je tedaj deželnim odbornikom iz splošne kurije gospod profesor Jarc, in jaz ga vprašam, ali sprejme izvolitev?

Poslanec Jarc:

Da! („Živijo!“ klici in ploskanje na levi. — „Zivio“ Rufe und Händeflatzchen links.)

Deželni glavar:

Za namestnika je bilo istotako oddanih 11 glasov. Absolutna večina je torej 6. Prejeli so gospod poslanec Ravnikar 9 glasov, gospod poslanec Kobi 1 glas, 1 listek je bil prazen.

Torej ima absolutno večino gospod poslanec Ravnikar, in jaz ga vprašam, ali prevzame izvolitev?

Poslanec Ravnikar:

Da! („Živijo!“ klici na levi. — „Zivio“ Rufe links.)

Deželni glavar:

Sedaj preidemo na dopolnilno volitev iz cele zbornice. Torej bo imela cela zbornica voliti 1 odbornika in 1 namestnika.

Pozivljam gospode poslance, da oddajo svoje listke za volitev deželnega odbornika.

(Zgodi se. — Geschieft.)

Ali so vsi gospodje oddali listke? (Klici — Rufe: „Da!“)

Torej prosim ista gospoda skrutatorja, da izvršita skrutinij.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi deželnega odbornika iz cele zbornice je bilo oddanih 46 glasov. 1 list je bil prazen. Absolutna večina znaša 24 glasov. Gospod poslanec doktor Pegan je dobil 44 glasov. („Živijo“ klici na levi. — Živio“=Rufe links.)

Izvoljen je torej gospod poslanec dr. Pegan deželnim odbornikom iz cele zbornice, in jaz ga vprašam, če prevzame izvolitev?

Poslanec dr. Pegan:

Sprejem izvolitev.

Deželni glavar:

Prosim sedaj gospode poslance iz cele zbornice, da izvolijo oddati listke za volitev deželnoodborniškega namestnika.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi deželnoodborniškega namestnika je bilo oddanih 46 glasovnic. Absolutna večina znaša 24. Gospod poslanec Josip Mandelj je dobil 43 glasov in je tedaj izvoljen. („Živijo“ klici in ploskanje na levi. — „Živio“=Rufe und Händeklatschen links.) Vprašam ga, ali prevzame izvolitev?

Poslanec Mandelj:

Sprejem izvolitev.

Deželni glavar:

Mi prestopimo sedaj k točki:

3. b) Volitev disciplinarnega odseka.

3. b) Wahl des Disziplinarausschusses.

Jaz opozarjam pri tem odseku, ki je velika in važna sprememba v našem deželnem redu in opravljanju, na določbo § 33., zakona z dne 26. avgusta 1908, dež. zakonik št. 14. Dotično mesto tega paragrafa se glasi (bere — čita):

„Disciplinarni odsek, ki se ustanovi za deželno-zborsko volitveno dobo, obstoji iz petero članov in petero namestnikov. Člani, kakor tudi njihovi namestniki se volijo po predpisu § 15. a tega zakona.“

In § 15. a določa, da se morajo vse volitve, katere ima izvršiti deželni zbor v pripravljalne deželno-zborske odseke, urediti tako, da volijo poslanci volilskega razreda velikega posestva (§ 3., I.), odnosno poslanci volilskega razreda mest in trgov ter trgovske in obrtne zbornice (§ 3., II.), potem poslanci volilskega razreda kmetijskih občin (§ 3., III.) in poslanci splošnega volilskega razreda (§ 3., IV.) po enega odsekovega člana, vsi zbrani poslanci pa ostale odsekove člane iz srede deželnega zbora.

Ich bitte, meine Herren, es wird folgendermaßen vorgegangen werden. Der Disziplinarausschuß besteht aus fünf Mitgliedern und fünf Ersatzmännern. Zunächst wird nach Kurien gewählt, jede Kurie wählt ein Mitglied, dann wählt das ganze Haus wieder ein Mitglied.

Abgeordneter

Exzellenz Freiherr von Schwegel:

Und dann jede Kurie und das ganze Haus je einen Stellvertreter.

Landeshauptmann:

Gewiß, dann wird zur Wahl der Stellvertreter in der gleichen Weise übergegangen werden.

Najprej bodo volili člane in potem šele namestnike, torej ne na enem listku, na kar posebej opozarjam.

Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca barona Codellija in gospoda poslanca dr. Lampeta.

Ich bitte, nun zuerst die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes, ein Mitglied des Disziplinarausschusses zu wählen und über Namensaufruf die Stimmzettel für diese Wahl abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Bei der Wahl eines Mitgliedes des Disziplinarausschusses aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden zehn Stimmzettel abgegeben, welche alle auf den Herrn Abgeordneten Baron Apfaltrern entfielen. Infolgedessen erscheint dieser Herr Abgeordnete zum Mitgliede des Disziplinarausschusses gewählt. (Poslanec — Abgeordneter Turf: „Ne zastopim nemško!“)

Da ugodim želji gospoda poslanca Turka, naznam, da je bilo oddanih 10 listkov iz kurije veleposestva, in da je vseh 10 glasov dobil gospod poslanec baron Apfaltrern. (Poslanec — Abgeordneter Turf: „Sedaj pa zastopim!“ — Živalma veselost. — Lebhaftes Geisterfeit.)

Prosim sedaj gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke. Naprošam ista dva gospoda poslanca, da prevzameta skrutinij.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita imena gospodov poslancev iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V mestni kuriji je bilo oddanih 11 glasov, ki se vsi glase na gospoda poslanca Plantana. Torej je gospod poslanec Plantan izvoljen.

Sedaj prosim, bodo volili gospodje poslanci iz kurije kmetijskih občin. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šušteršič: „Ali namestnika tudi?“)

Namestnika volimo potem.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita imena. (Zgodi se. — Geschieht.)

Prosim ista gospoda poslanca, da prevzameta skrutinij.

Ich bitte die gleichen Herren, das Scrutinium zu übernehmen.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije poslancev kmetiskih občin je bilo oddanih 15 listkov. Vse glasove je dobil gospod poslanec dr. Krek, ki je s tem izvoljen.

Sedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, da oddajo svoje listke po vrsti, kakor bodo prečitana imena.

(Zgodi se. — Geschicht.)

V splošni kuriji je bilo oddanih 11 glasov. Gospod poslanec profesor Jarc je dobil 10 glasov, 1 pa gospod poslanec Piber. Izvoljen je torej gospod poslanec Jarc.

Sedaj bo voliti še iz cele zbornice enega člana. Tukaj menda ne bo treba prečitati imen, ampak naj gospodje kar oddajo listke.

Ali so vsi gospodje oddali listke? (Klici — Ruše: „Da!“ „Ja!“)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 42 glasov, katere je vse dobil gospod poslanec Pogačnik.

S tem so izvoljeni člani disciplinarnega odseka, in sedaj moramo na isti način voliti namestnike. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Štef: „Jako zanimiv način!“)

Najprej se preberejo imena gospodov poslancev iz kurije veleposestva.

Prosim zopet gospoda poslanca dr. Lampeta in gospoda poslanca barona Codellija, da prevzameta skrutinij.

Wir müssen nun in derselben Weise, wie bisher die Mitglieder des Disziplinausschusses gewählt worden sind, auch deren Ersatzmänner wählen, also zunächst aus der Kurie des Großgrundbesitzes.

Ich bitte die Herren Abgeordneten dieser Kurie, die Stimmzettel für die Wahl eines Ersatzmannes des Disziplinausschusses über Namensaufruf abzugeben.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurde zum Ersatzmann des Disziplinausschusses mit allen zehn abgegebenen Stimmen der Herr Abgeordnete Graf Margheri gewählt.

V kuriji veleposestva je vseh 10 oddanih glasov dobil gospod poslanec grof Margheri.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke ter pozivljam gospoda zapisnikarja, da prečita imena.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije poslancev mest in trgov je bilo oddanih pri volitvi namestnika 10 listkov. Vse glasove je dobil gospod poslanec dr. Triller.

Sedaj prosim voliti iz kurije kmetiskih občin, po vrsti, kakor bodo prečitana imena.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije poslancev kmetiskih občin je bilo oddanih 12 glasov, katere je vse dobil gospod poslanec Demšar.

Sedaj prosim voliti iz splošne kurije ter pozivljam gospoda zapisnikarja, da prečita imena gospodov poslancev iz te kurije.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V splošni kuriji je bilo oddanih 8 glasov, katere je vse dobil gospod poslanec dr. Zajec.

Sedaj prosim voliti še iz cele zbornice enega namestnika v disciplinarni odsek.

Ich eruche, nun zur Wahl eines Ersatzmannes für den Disziplinausschuß aus dem ganzen Hause zu schreiten.

Prosim, da izvolijo gospodje oddati svoje listke.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 36 glasov. Od teh je dobil gospod poslanec Jaklič 34 glasov, ki je s tem izvoljen. (Klici na levi: — Ruše links: „Zivijo Jaklič!“)

Sedaj preidemo k točki:

3. c) Volitev peticijskega odseka.

3. c) Wahl des Petitionsausschusses.

Ta volitev se mora vršiti po § 46. našega pravnega reda, in jaz pričakujem kakega predloga, iz koliko članov naj obstoji ta odsek.

Poslanec dr. Šusteršič:

Predlagam, da se izvoli peticijski odsek 6 članov.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede o tem predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ni nobenega ugovora je tedaj ta predlog sprejet.

Mi bomo takoj volili po istem načinu peticijski odsek 6 članov. Iz vsake kurije po 1, potem pa še 2 iz cele zbornice.

Za skrutatorja naprošam gospoda poslanca Plantana in gospoda poslanca Lavrenčiča iz Kamnika.

Prosim zopet prečitati najprej imena gospodov poslancev iz kurije veleposestva.

Ich bitte die Herren Abgeordneten aus der Kurie des Großgrundbesitzes, ein Mitglied des Petitionsausschusses zu wählen und über Namensaufruf die Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurde in den Petitionsausschuß der Herr Abgeordnete Baron Codelli gewählt, auf den sämtliche abgegebenen zehn Stimmen entfallen sind.

Prosim sedaj gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke, kakor bodo prečitana imena.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V mestni kuriji je bilo oddanih 11 glasov, 1 listek je bil prazen. Gospod poslanec Pirc je dobil 10 glasov, ki je torej izvoljen.

Prosim sedaj gospode poslance iz kurije kmetiskih občin, da volijo svojega člana v peticijski odsek, ter pozivljam gospoda zapisnikarja, da prečita imena gospodov poslancev iz te kurije.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije kmetiskih občin je dobil gospod poslanec Košak vseh oddanih 13 glasov.

Sedaj pride na vrsto splošna kurija. Prosim, da oddajo gospodje svoje listke.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Iz splošne kurije je bilo oddanih 11 glasov, od katerih je dobil gospod poslanec Dimnik 9, ki je s tem izvoljen.

Sedaj prosim še iz cele zbornice.

Iz cele zbornice prosim voliti 2 člana.

Ich bitte, nun zwei Mitglieder des Petitionsausschusses aus dem ganzen Hause zu wählen.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 35 glasov. Od teh sta dobila gospoda poslanca Demšar in Ravnikar vsak po 32 in sta torej ta dva gospoda izvoljena.

Izvoljen je s tem cel peticijski odsek, in prosim, da bi se gospodje koncem seje konstituirali.

Sedaj prestopimo k četrti točki dnevnega reda:

4. Priloga 52. Poročilo deželnega odbora o dopolnilnih volitvah.

4. Beilage 52. Bericht des Landesausschusses über die Ergänzungswahlen.

V to svrho bo treba voliti verifikacijski odsek. Gospod poslanec dr. Šusteršič ima besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Predlagam, da se izvoli verifikacijski odsek šestih članov.

Deželni glavar:

Stavljen je predlog, da se izvoli verifikacijski odsek, obstoječ iz šestih članov.

Ako ni nobenega ugovora proti temu predlogu — (Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch) — je ta predlog sprejet, in mi bomo morali zopet voliti po določilu § 15. a deželnega zakona z dne 26. avgusta 1908, dež. zak. št. 14.

Prosim najprej veleposestvo.

Zuerst bitte ich die Herren Abgeordneten aus der Kurie des Großgrundbesitzes, ein Mitglied in den Verifikationsausschuß zu wählen und die Stimmzettel für diese Wahl abzugeben.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Bei der Wahl eines Mitgliedes des Verifikationsausschusses aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden zehn Stimmzettel abgegeben, welche sämtlich auf den Herrn Abgeordneten Baron Rechbach entfielen, der hiemit gewählt erscheint.

Prosim sedaj gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da izvolijo svojega člana v verifikacijski odsek, in prosim gospoda zapisnikarja, da prečita imena gospodov poslancev iz te kurije.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz kurije mest in trgov je bilo oddanih pri volitvi člana v verifikacijski odsek 11 listkov. Vse glasove je dobil gospod poslanec Plantan.

Prosim gospoda zapisnikarja, da prečita sedaj imena gospodov poslancev iz kurije kmetiskih občin.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Iz kurije kmetiskih občin je bilo oddanih 14 glasovnic. Vse glasove je dobil gospod poslanec Pogačnik.

Sedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, da oddajo svoje listke po vrsti, kakor bodo čitana imena.

(Zgodi se. — Geſchicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V splošni kuriji je bilo oddanih 11 glasov. Vse je dobil gospod poslanec dr. Zajec.

Sedaj naprosim še, da se volita iz cele zbornice 2 člana v verifikacijski odsek.

(Zgodi se. — Geſchicht.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih pri volitvi v verifikacijski odsek 43 glasov. Od teh sta dobila gospoda poslanca dr. Pegan in profesor Jarc po 42 in sta torej izvoljena. S tem je rešena ta točka dnevnega reda.

Sedaj prestopimo k točki:

5. Naznanila deželnozbornskega predsedstva.

5. Mitteilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Tu moram najprej omeniti, da je kot vladni zastopnik navzoč c. kr. okrajni glavar grof Künigl.

Dalje sta mi naznanila gospoda poslanca Ivan Lavrenčič iz Vipave in dr. Novak, da se oba radi bolezni ne moreta udeležiti tega zasedanja, in tretjič moram povedati, da zahtevajo sodnije izročitev nekaterih gospodov poslancev (Klici: — Rufe: „Čujte, čujte!“), in sicer želé, da jim deželni zbor izroči gospode: dr. Lampeta Evgena, dr. Pegana Vladislava, Filipa Supančiča, Josipa Turka in dr. Žitnika Ignacija.

Torej imamo mi voliti imunitetni odsek.

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Predlagam, da se te prošnje raznih sodnij izročijo posebnemu imunitetnemu odseku 6 članov, ki naj se takoj izvoli.

Deželni glavar:

Stavljem je predlog, da se izvoli imunitetni odsek 6 članov.

Es ist der Antrag auf Einsetzung eines Immunitätsausschusses, bestehend aus sechs Mitgliedern, gestellt.

Ali je kak ugovor proti temu predlogu? (Ni ugovora. — Es erfolgt kein Widerspruch.)

Ker ne, je ta predlog sprejet, in jaz prosim gospode poslance, da oddajo svoje glasovnice po načinu, predpisanem v § 15. a deželnega reda, in sicer najprej gospodje poslanci iz kurije veleposestva.

Die Herren Abgeordneten aus der Kurie des Großgrundbesitzes werden ersucht, die Stimmzettel für die Wahl eines Mitgliedes des Immunitätsausschusses abzugeben.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po kratkem prestanku. — Nach einer kurzen Pause.)

Von den Abgeordneten der Kurie des Großgrundbesitzes wurden zehn Stimmzettel abgegeben, welche sämtlich auf den Herrn Abgeordneten Baron Born entfielen.

Sedaj prosim, da oddajo gospodje poslanci iz kurije mest in trgov in trgovinske zbornice svoje listke.

(Zgodi se. — Geschieht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz te kurije je bilo oddanih 10 glasov, katere je vse dobil gospod poslanec dr. Vilfan.

Na vrsto pridejo sedaj gospodje poslanci iz kurije kmečkih občin, in prosim, da izvolijo 1 člana v imunitetni odsek.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Iz kurije kmečkih občin je bilo oddanih 13 glasov, 1 listek je bil prazen. Od teh je dobil gospod poslanec Mandelj 12, ki je s tem izvoljen.

Sedaj prosim gospode poslance iz splošne kurije, da izvolijo svojega člana.

(Zgodi se. — Geschieht.)

Iz splošne kurije je bilo oddanih 9 glasov, katere je vse prejel gospod poslanec Matjašič.

Sedaj pozivljam še celo zbornico, da voli 2 člana v imunitetni odsek.

Ich ersuche nun das ganze Haus, 2 Mitglieder in den Immunitätsausschuss zu wählen.

(Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi 2 članov v imunitetni odsek iz cele zbornice je bilo oddanih 42 glasovnic. Od teh sta dobila gospod poslanec dr. Pegan 42, gospod poslanec Kobi pa 41 glasov, ki sta s tem izvoljena.

Sedaj imamo izvoljene tri odseke.

Ker se mi je javila želja, da se ne bi takoj koncem te seje vršilo konstituiranje teh treh odsekov, bi jaz prosil, da se člani peticijskega odseka, odnosno

verifikacijskega odseka, odnosno imunitetnega odseka konstituirajo pred pričetkom jutrišnje seje.

Ich ersuche die Herren Mitglieder des Petitionsausschusses, des Verifikationsausschusses und des Immunitätsausschusses, sich morgen vor Beginn der Hausung zu konstituieren. (Klici: — Rufe: „Saj znajo slovensko!“)

Sedaj bi morala priti na vrsto 6. točka, ali vložena je cela vrsta nujnih predlogov, ki imajo prednost, in sicer:

1.) Poslanec dr. Šusteršiča in tovarišev v zadevi pomnožitve zastopnikov deželnega odbora v c. kr. deželnem šolskem svetu.

2.) Poslanec dr. Lampeta in tovarišev radi pro-računskega provizorija.

3.) Poslanec dr. Šusteršiča in sodrugov v zadevi deželnega posojila za razne zgradbe.

4.) Poslanec J. Mandelja in tovarišev radi ustanovitve deželne banke.

5.) Poslanec dr. Zajca in tovarišev radi spremembe lovskega zakona.

6.) Poslanec dr. Pegana in tovarišev glede spremembe občinskega reda in volilnega reda.

7.) Poslanec dr. Žitnika in tovarišev v zadevi spremembe deželnega cestnega zakona.

8.) Poslanec J. Mandelja in tovarišev v zadevi ustanovitve deželnih zavarovalnih zavodov.

9.) Poslanec dr. Šusteršiča in tovarišev radi reorganizacije deželnih uradov.

10.) Poslanec Jakliča, dr. Žitnika in tovarišev glede ustanovitve deželnega zavoda za pospeševanje obrti in ustanovitve deželnega obrtnega sveta.

11.) Poslanec J. Pibra, Fr. Demšarja, Lavrenčiča in tovarišev glede zakonskega načrta v varstvo planin.

12.) Poslanec Evgena Jarca in sodrugov v zadevi slovenskega vseučilišča.

13.) Poslanca dr. Kreka glede na aneksijo Bosne in Hercegovine.

14.) Poslanca dr. Trillerja o regulaciji službenih prejemkov učiteljskega osebja na ljudskih šolah.

15.) Poslanca Engelberta Gangla radi deželnošolskega referata in tretjega deželnega šolskega nadzornika.

Ti nujni predlogi pridejo v obravnavo po vrsti, kakor sem jih sedaj prečital, oziroma kakor so bili meni izročeni.

Sedaj bi jaz prekinil sejo in bi nastavljal nadaljevanje seje ob 4. uri popoldne.

Pričeli bomo potem takoj s prvim nujnim predlogom o zastopstvu dežele v deželnem šolskem svetu.

Poslanec dr. Triller:

Prosim besede za formalno vprašanje!

Deželni glavar:

Gospod poslanec dr. Triller ima besedo.

Poslanec dr. Triller:

Usojal bi si staviti neko vprašanje do gospoda deželnega glavarja.

Ali je gospodu deželnemu glavarju znano, da je c. kr. deželna vlada danes nekako zastražila deželni dvorec s tem, da ima konsigniranih vse polno žandarjev v realki, „Tonhalle“ in še v nekem poslopju v Gospodskih ulicah? (Velikanski hrup v zbornici in na galeriji in klici v središču: — *Ungheurer Lärm im Hause und auf der Galerie und Rufe im Zentrum: „Skandal!“, „Sramota!“, „Fej! Vun s Schwarzem!“*) Jaz vprašam gospoda deželnega glavarja, ali se mu zdi dostojno, da mora prosti ljudski parlament zborovati v senci bajonetov? (Podvojen hrup v zbornici in na galeriji, katera kliče: — *Verdoppelter Lärm im Hause und auf der Galerie, von welcher Rufe erschallen: „Vun s Schwarzem, vun ga nesite, vun ga vrzite!“*) — Deželni glavar neprestano zvoni in pride končno s težavo do besede. — *Landeshauptmann schwingt unausgesetzt die Glocke und gelangt schließlich mit Mühe zum Worte.*)

Deželni glavar:

Gospoda, prosim! Jaz moram gledati na to, da se v deželnem zboru samem, v poslopju in njega neposrednji bližini ne zgodi nekaj, kar bi bilo v nasprotju s prostostjo obravnav visoke zbornice in varnostjo gospodov poslancev. O kaj takem mi ni nič znano. (Klici: — Rufe: „Vsaj glavar za to nič ne ve! Vsaj on ni odgovoren za to!“)

Jaz sem nekaj slisal govoriti, pa nimam povoda, ukreniti kaj direktnega. (Velik vrišč in hrup v zbornici in na galeriji in klici: — *Großer Lärm und Getöse im Hause und auf der Galerie und Rufe: „Fej Schwarz! Vun ž njim!“ „Orožnike je poslala deželna vlada! Mi nismo tolovaji!“ Vun s Schwarzem!“* — Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Drugič bo prišel z lajtnantom Mayerjem!“ — Deželni glavar neprestano zvoni, končno nastane nekoliko miru. — *Landeshauptmann schwingt unausgesetzt die Glocke, endlich tritt etwas Ruhe ein.*)

Torej popoldne ob 4. uri je nadaljevanje seje.

Seja je prekinjena. (Seja prestane ob zopetnem vrišču in hrupu v zbornici in na galeriji ob 12. uri 45 minut popoldne ter se nadaljuje ob 4. uri 25 minut popoldne. — *Die Sitzung wird unter erneutem Lärm und Getöse um 12 Uhr 45 Minuten nachmittags unterbrochen und um 4 Uhr 25 Minuten nachmittags wieder aufgenommen.*)

Deželni glavar:

Konstatujem sklepčnost, seja se nadaljuje. (V dvorano ustopi deželni predsednik baron Schwarz, pozdravljen z burnimi klici v središču in na galeriji: — *Im Saale erscheint Landespräsident Freiherr von Schwarz, begrüßt von stürmischen Rufen aus dem Zentrum und von der Galerie: „Abeug Schwarz!“ „Fej Schwarz!“*)

Prosim za mir, deželni zbor hoče delati!

Sedaj pride v razpravo nujni predlog dr. Šusteršiča in sodrugov, ki se glasi (bere — ličt):

„Nujni predlog

poslancev dr. Šusteršiča in sodrugov.

Visoki deželni zbor skleni:

a) § 20., točka 2., zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. štev. 13., se spremeni in se ima glasiti:

„2. iz četvero zastopnikov dežele, ki jih določi deželni odbor.“

b) Izvoli se takoj šolski odsek desetero članov, z nalogom, naj takoj izdela tozadevni zakonski načrt. Razdelitev odsekovega poročila je opustiti. — Odsek ima v 48 urah podati zboru svoje ustno poročilo.

c) Temu predlogu se prizna nujnost v smislu § 21. opr. reda.

Ljubljana, 8. januarja 1909.

Kobi s. r., Vilfan s. r., Dimnik s. r., Fr. Bartol s. r., Ciril Pirc s. r., dr. Ivan Zajec s. r., Žitnik s. r., Lenarčič s. r., I. Knez s. r., Drobnič s. r., Ravnikar s. r., dr. Oražen s. r., Hladnik s. r., I. Piber s. r., E. Jarc s. r., I. Zabret s. r., E. Gangl s. r., Pogačnik s. r., dr. Šusteršič s. r., Fil. Supančič s. r., Jaklič s. r., Povše s. r., Košak s. r., dr. E. Lampe s. r., I. Lavrenčič s. r., Fr. Demšar s. r., dr. Ivan Tavčar s. r., dr. Ant. Jeglič s. r., Plantan s. r., dr. Triller s. r., Josip Turk s. r.“

Predlog je zadostno podprt in je torej v razpravi.

Gospod predlagatelj dr. Šusteršič ima besedo v utemeljevanje nujnosti!

Poslanec dr. Šusteršič:

Visoka zbornica! Ko hočem govoriti o reformi sestave deželnega šolskega sveta krankskega, je samo po sebi umevno, da moram izpregovoriti v prvi vrsti o tistem dogodku, ki pretresa v zadnjem času celo našo javnost, to je o presenetljivem in popolnoma nepotrebnem imenovanju tretjega, nemškega šolskega nadzornika (Živahno pritrdjevanje, ploskanje in Živjoklici na levi. — *Lebhafte Zustimmung, Händeklatschen und „Živijo“ Rufe links.*) za deželo Kranjsko.

Gospoda moja! Mi smo imeli dosedaj dva deželna šolska nadzornika in ni še dolgo tega, kar smo imeli samo enega, in tisti edini deželni šolski nadzornik je bil tudi v stanu, vestno izpolnovati svoje dolžnosti. Dodalo se je potem drugega deželnega šolskega nadzornika in oba gospoda sta popolnoma zadovoljivo opravljala svojo dolžnost. Imenovanje tretjega deželnega šolskega nadzornika je bilo popolnoma nepotrebno in to imenovanje je tedaj potratna državne denarja (Burno ploskanje na levi in v središču in klici: — *Stürmische Händeklatschen und Rufe links und im Zentrum: „Skandal!“*), zoper katero zapravljanje tukaj v imenu davkoplačevalcev najodloč-

neje protestujem (Klici: — Rufe: „Škandal!“ — Poslanec — Vbgeordneter Dr. Begun: „Nemška sinekura!“).

Gospoda moja! Kam pa bomo prišli po tej poti, če se za 25.000 Nemcev v deželi imenuje enega posebnega deželnega šolskega nadzornika?! Potem, gospoda moja, vprašam, koliko deželnih šolskih nadzornikov pa bi prišlo po tem ključu za štajarske Slovence in koliko za koroške Slovence? Gospoda moja, po tem ključu bi prišlo za štajarske Slovence nič manj kot 16 deželnih šolskih nadzornikov in po ravno tem ključu bi prišli na Koroškem za Slovence nič manj kot 4 deželni šolski nadzorniki (Klici na levi: — Rufe linfs: „Nobenega nimajo!“). Tedaj, gospoda moja, že iz teh števil se vidi, kakšno smešnost, kakšno neumnost (Klici: — Rufe: „To je delo barona Schwarza!“) je učinila vlada s tem svojim imenovanjem, katero pravzaprav ni doseglo drugega dejanskega uspeha, nego da je imelo in ima za posledico velikansko razburjenje v celi deželi, katero se vsled nesrečnih dogodkov z dne 20. septembra itak še ni poglelo (Poslanec — Vbgeordneter Dr. Dražen: „Schwarz hoče imeti razburjenje!“).

O gospodu baronu bom potem še specialno govoril. (Veselost. — Geiterfeit.)

Gospoda moja! Vprašam, ali je menda čutila vlada potrebo imenovati nam nemškega deželnega šolskega nadzornika zaradi tega, ker sta slovenska deželna šolska nadzornika morebiti postopala krivično in pristransko napram nemškimi šolam in napram nemškemu šolskemu oboju (Klici: — Rufe: „O ne! Proti nam!“)?

Gospoda moja, od spomladi sem član deželnega šolskega sveta in morem kot tak obema slovenskima deželnima šolskima nadzornikoma dati spričevalo — ne vem, če je to spričevalo laskavo —, ampak dati moram tema gospodoma spričevalo, da sta bila izredno kulantna ravno napram nemškim šolam in napram nemškemu učiteljstvu, tako kulantna, gospoda moja, da sem se večkrat vprašal, ali ni to že več kot kulantnost in ali ni to (Poslanec — Vbgeordneter Dr. Begun: „Vsaj se še slovenski nista upala govoriti!“) naravnost pristranost v prilog nemškemu narodu na Kranjskem.

Tedaj, gospoda moja, niti iz službenih ozirov, niti iz narodnih ozirov, niti iz ozirov, da bi bilo treba braniti naše nemške sodeželane zoper kako pristranost slovenskih deželnih šolskih nadzornikov ni bilo to imenovanje potrebno. Iz kakšnega vzroka se je torej moglo zgoditi to imenovanje? (Klici: — Rufe: „Vsled lumparije!“) Meni se vidi, da je mogel voditi samo en vzrok ministra Marcheta (Klici: — Rufe: „Fej minister Marchet!“) in njegove kumpane, samo ena misel in to je ta, da so Nemei privilegiran narod v državi, mi Slovenci pa narod druge ali tretje vrste in da treba z različnim merilom meriti, kadar se meri nam Slovincem, ali kadar se meri Nemcem. Toda, gospoda moja, čisto naravno je, da slovensko ljudstvo takega krutega žaljenja ne trpi (Klici: — Rufe: „Nikdar!“) in si nikdar dopasti ne bo pustilo.

(Burno pritrdjevanje na levi in v središču. — Stürmische Zustimmung links und im Zentrum.)

Gospoda moja, izvršilo se je pa pri tem tudi še žaljenje slovenskega ljudstva zaradi tega, ker se je vsa ta akcija, to celo imenovanje izvršilo zahrbtno, zavratno, osobito za hrbtnom cele slovenske državno-zborske delegacije. (Klici na levi in v središču: — Rufe linfs und im Zentrum: „Tako je! Škandal! Sramota!“)

In vendar, gospoda moja, je ravno tista vlada, to je prejšnja vlada, katera je to imenovanje dosegla, ravno ta vlada vedno hinavsko oznanjevala, da se spremembe v narodni posesti v korist tej ali oni narodnosti v katerikoli narodno mešoviti deželi ne smejo drugače izvršiti, nego v sporazumu obeh dotičnih narodnosti. (Klici na levi: — Rufe linfs: „Tako je! Tako goljufajo vlade!“) In vendar se je tukaj bistvena sprememba zavratno in zahrbtno izvršila, ne da bi se bila tista narodnost, ki ima ogromno večino v tej deželi, za mnenje vprašala!

Pri tem pa, gospoda moja, se je izvršilo tudi še briskiranje tiste korporacije, ki je po svoji osnovi avtonomen faktor in ki ga je pri vsaki važni zadevi na šolskem polju vprašati za mnenje, to je deželni šolski svet. (Poslanec — Vbgeordneter Dr. Ref: „V katerem ima itak vlada večino!“) In zakaj se je briskiral deželni šolski svet, tisti deželni šolski svet, v katerem ima, kakor je že prijatelj dr. Krek pravilno omenil, itak vlada zanesljivo večino (Poslanec — Vbgeordneter Jarc: „Sramota!“), ko bi vendar bila vlada itak lahko dosegla tam sklep, ki jej bi bil ugoden, četudi z dirmiranjem predsednika tega deželnega šolskega sveta? (Poslanec — Vbgeordneter Turf: „Obžalovanja vreden tak predsednik!“) Gospoda moja, nevarnost je obstajala v tem, da potem slovenska javnost izve, kaj se kuha. (Klici na levi: — Rufe linfs: „Tako je!“) In ker so gospodje pri vladi vedeli, da toliko moči že še ima jugoslovanska delegacija v državnem zboru, da bi preprečila to nečuvno imenovanje, zato so se skrivali, skrivali so se ravnotako, kakor se skriva vsak, ki ima slabo vest, da nekaj dela, česar delati ne sme. (Poslanec — Vbgeordneter Turf: „Žandarje naj bi si bili poklicali!“)

Gospoda moja, jaz mislim, da sem s tem v velikih potezah označil značaj tega dejanja. Sedaj pa moramo iskati krivce, ki so bili udeleženi pri tem dejanju, krivce, koje moramo poklicati na odgovor in napram katerim moramo izvajati politične konsekvence.

Glavni krivce, ta se je rešil. (Klici na levi in v središču: — Rufe linfs und im Zentrum: „Sramota! Je sknajfal!“) To je bivši naučni minister Marchet. (Klic na levi: — Rufe linfs: „Žalostnega spomina!“ — Veselost. — Geiterfeit.) Gospoda moja, žalostno je, naravnost nečuvno, da en minister v zadnjem hipu, predno demisijonira, izvrši en tak čin, za katerega ne nosi več odgovornosti (Klici na levi in v središču: — Rufe linfs und im Zentrum: „Škandal! Sramota!“), ko uživa na troške ljudstva veliko mirovnino in se morebiti še veseli (Poslanec — Vbgeordneter Dr. Begun: „Političen lopov!“), kako razburjenje je na-

pravil, odgovornost pa pusti drugim, ki pridejo za njim. Nečuveno, pravim, je to od ministra in meni se zdi, da skoro brez vzgleda v konstitucionalnem življenju.

Sveda, to je mogel izvršiti le minister, ki je dobro vedel, da mu je ura popolnoma potekla in da nikdar več ne bo sedel na ministerskem stolu.

Ampak, gospoda moja, če omenjam ministre bivšega kabineta, katere zadeva neposredna odgovornost, moram omeniti tudi bivšega finančnega ministra Korytowskega. Gospoda moja, kako je bilo mogoče, da je P o l j a k kot minister dovolil sredstva za to mesto tretjega deželnega šolskega nadzornika? (Poslanec — Abgeordneter Dr. Regan: „Hamba!“ — Klici na levi: — Ruše linkš: „Slovanska vzajemnost!“) Gospoda moja, če sedi na tistem mestu, katero je zavzemal Korytowski, katerikoli Slovenec, katerekoli stranke, on bi bil nezmožen storiti nekaj takega napram poljskemu narodu (Burno pritrdjevanje in ploskanje na levi. — Stürmische Zustimmung und Händeklatschen linkš), kar je storil Korytowski napram slovenskemu narodu. (Ponovljeno ploskanje na levi. — Erneutes Händeklatschen linkš.) Ali, gospoda moja, tudi on je rešen, tudi on je v varnosti. (Poslanec — Abgeordneter Turf: „Je šel za škadronom!“ (Živalna veselost. — Lebhaftes Geiterfeit.)

Sedaj pa moramo mi vprašati, gospoda moja, v koliko je kriva tudi sedanja centralna vlada barona Bienerttha. Tako nedolžna, kakor se dela (Veselost — Geiterfeit), po mojih mislih ni, kajti čudovito je to in kaže na jako slabo vest sedanje vlade, da je Najvišja odločba o imenovanju nemškega deželnega šolskega nadzornika izdana dne 3. decembra, v uradni Dunajski list so pa spravili to stvar šele dne 24. decembra. (Klici: — Ruše: „Čujte!“) Počakali so tedaj skrbno, da so spravili pod streho budgetni provizorij, da so spravili pod streho pooblastilni zakon in sploh rešili svojo kožo pred parlamentom. Potem šele so razglasili ono imenovanje. No, mi bomo stvar naprej preiskovali in bomo že prišli do svojih gotovih zaključkov. (Odobrovanje. — Beifall.)

Nas pa zanima v tej zbornici, v naši deželi, predvsem tudi vprašanje, če imamo tudi krivca v naši deželi (Klici: — Ruše: „Gotovo!“) in sicer politično še živega krivca, ki nam še ni ušel in s katerim lahko tukaj v tej zbornici obračunamo, obračunamo mirno, stvarno, pa tem uspešneje, na parlamentaren način. (Klici na levi: — Ruše linkš: „Dobro, dobro!“)

Gospoda moja, ta krivec je naša visoka deželna vlada (Klici: — Ruše: „Nizka!“), oziroma tista oseba, ki stoji na čelu deželne vlade in to je častiti gospod šef deželne vlade, gospod baron Schwarz. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Torej ven z baronom Schwarzem! Pod nobenim pogojem ga nečemo v deželnem zboru!“ — Poslanec — Abgeordneter Turf: „Je že na pol mrtev!“ — Smeh v središču. — Gelächter im Centrum.)

Gospoda moja, gospod deželni predsednik, on nosi politično odgovornost za to imenovanje. (Klici na levi in v središču: — Ruše linkš und im Centrum:

„Tako je!“) Od te politične odgovornosti ga mi, večina deželnega zbora, pod nobenim pogojem ne odvežemo. (Pritrdjevanje in ploskanje na levi in v središču. — Zustimmung und Händeklatschen linkš und im Centrum.)

Pri tem, gospoda moja, jaz ne bom čisto nič preiskaval, kaj je baron Schwarz poročal na Dunaj, ko je bil v zadevi tega imenovanja vprašan za mnenje. Jaz ne bom preiskaval, ali je poročal pozitivno ali negativno. Na njegovo odgovornost to čisto nič ne vpliva, gospoda moja, ker je politično docela irrelevantno. Grem še dalje. Vem od jako zanesljive strani, — ne od gospoda barona Schwarza, od njega se splohi nič ne izve (Živalna veselost na levi in v središču — Lebhaftes Geiterfeit linkš und im Centrum), on varuje uradno tajnost bolj zanesljivo, kakor vsak sultanov evnuh (Ponovljena živalna veselost. — Erneute lebhaftes Geiterfeit), ampak od popolnoma zanesljive strani sem izvedel, da je baron Schwarz v danem trenutku osrednjo vlado celo svaril pred tem imenovanjem. Toda, gospoda moja, to ga nikakor ne odvezuje od politične odgovornosti za to, kar se je zgodilo (Pritrdjevanje na levi in v središču — Zustimmung linkš und im Centrum), kajti, gospoda moja, mi rabimo tukaj v naši deželi deželnega šefa, ki je v stanu zaprečiti tako imenovanje. Mi ne smemo trpeti, gospoda moja, da bi deželni šef bil samo kaka metla v rokah kateregakoli ministra. (Burno odobrovanje in ploskanje na levi in v središču. — Stürmischer Beifall und Händeklatschen linkš und im Centrum.) Deželni šef zavzema samostojno vrhovno mesto v deželi, on ima vlogo voditelja javnega življenja v deželi. On nosi samostojno politično odgovornost in četudi ta politična odgovornost ni v izrecnih besedah včlanjena v temeljnih zakonih, v ustavi, vendar v konstitucionalnem življenju ta politična odgovornost velja. To sledi iz naravnega bistva državne in deželne ustave. Na tem stališču stoji večina visoke zbornice in zaradi tega pravim, da je popolnoma irrelevantno, ali je gospod baron Schwarz imenovanje priporočal ali odsvetoval. Tega vprašanja niti ne preiskujem, to nas nič ne briga, ampak politična odgovornost njegova je dana s tem, da tega krivičnega, nepotrebne, za našo deželo razžaljivega čina ni zaprečil.

Gospoda moja, zadeva ga pa še razum tega posebna odgovornost zato, da on kot predsednik deželnega šolskega sveta ni izvršil svoje posebne dolžnosti, stopiti, ko je dobil dotično vprašanje iz Dunaja, pred deželni šolski svet in ga vprašati za mnenje. To, gospoda moja, je pa tudi osebna politična pregreha gospoda barona Schwarza in ta pregreha se mu ne bo odpustila.

Gospoda moja, mogoče in skoraj gotovo je po vsem tem, kakor se je delalo v tej zadevi, da je gospod baron Schwarz dobil iz Dunaja ustmeno ali pismeno povelje, da mora molčati kakor grob in da ne sme nikomur kaj povedati o tej stvari. To je jasno glede na to, kako zahrbtno se je postopalo. Toda, gospoda moja, deželni predsednik, ki je na svojem mestu, ima v takem slučaju centralni vladi reči, da on ne more tega storiti, kar se od njega zahteva, da ne sme mol-

čati, temveč da mora ob taki priliki stopiti v stik z merodajnimi faktorji v deželi in osobito z najmerodajnejšo avtonomno korporacijo, namreč z deželnim šolskim svetom. Kajti to je zakonita dolžnost predsednika deželnega šolskega sveta, in če te svoje zakonite dolžnosti ni izpolnil, je gospod deželni predsednik zakon kršil; kršiti zakonov pa nihče ne sme, zadnji berač tega ne sme, najmanj pa deželni predsednik. (Burno odobravanje in ploskanje na levi, v središču in na galeriji. — *Stürmischer Beifall links, im Zentrum und auf der Galerie.*)

Deželni glavar:

(Pozvoni. — *Das Glockenzeichen gebend:*)

Pozivljem galerijo na mir! Galerija se nima vmešavati v razprave, sicer jo dam izprazniti. (Poslanec — *Abgeordneter Dr. Tavčar:* „Ampak dobro je bilo pa vseeno, kar je povedal!“ (Veselosť v središču in na levi. — *Weiterfeit im Zentrum und links.*))

Poslanec dr. Šusteršič:

(nadaljuje — *fortfahrend:*)

Gospoda moja! S tem sem jaz ne samo svoje mnenje, ampak tudi mnenje svoje stranke v tej zadevi povedal in mi bomo iz tega svojega mnenja izvajali neizprosno politične konsekvence.

Sedaj pa pridem k predlogu samemu.

Moj predlog meri na to, da se v bodoče podvoji zastopstvo v deželnem šolskem svetu tako, da bi dežela v bodoče imela mesto dveh, štiri zastopnike v deželnem šolskem svetu (Klici na levi: — *Rufe links:* „To je še premalo, to je minimum!“).

Povem takoj tukaj, da je to, kakor povdarjajo moji tovariši, minimalna naša zahteva, da je to minimum, katerega nam vlada mora koncedirati, in sicer zahtevamo to v interesu deželne avtonomije zaradi varstva deželnih interesov.

Gospoda moja, dežela je po sedanjem številu naravnost smešno zastopana v deželnem šolskem svetu. Ako se pomisli: izmed 11 članov — s predsednikom vred — sta samo dva zastopnika dežele in vendar ima dežela na svojih ramah vse ogromne stroške za ljudsko šolstvo; ako se to pomisli, potem, gospoda moja, se mora reči, to zastopstvo je nezadostno in mi bi bili s svojim predlogom ravno tako prišli, če bi se Belarjevo imenovanje tudi ne bilo izvršilo (Klici na levi — *Rufe links:* „Tako je!“).

Gotovo je, da je to nesrečno imenovanje dalo neposredni povod, da smo že sedaj, v tem hipu, vložili ta predlog; ampak, gospoda moja, vložili bi ga bili ravno tako še letos, če tudi bi se imenovanje ne bilo izvršilo, kajti dežela je po sedanjem zakonu nezadostno zastopana v deželnem šolskem svetu in to je v protislovju z deželnimi interesi, z deželno avtonomijo; in jaz zahtevam v imenu večine deželnega zbora od vlade, da respektira pravice dežele, in jaz odločno in brezpogojno zahtevam, da vlada tisti zakon, ki ga bomo sklenili, tudi predloži v sankcijo Njega Veli-

čanstvu (*Živalno odobravanje na levi in v središču — Lebhafter Beifall links und im Zentrum.*)

Tedaj, gospoda moja, jaz imam utemeljiti nujnost tega predloga.

Nujnost je dana iz tega, da je krivica, ki se je deželi delala po nezadostnem zastopstvu v deželnem šolskem svetu, itak že predolgo trpela. Tedaj v imenu pravice, v imenu deželne avtonomije, v imenu deželnih interesov zahtevam, da se nujnim potom ta krivica popravi in prosim, da visoka zbornica pritrdi nujnosti našega predloga. (Dolgotrajno burno odobravanje in ploskanje na levi in v središču. Slovenski poslanci govorniku čestitajo. — *Langanhaltender stürmischer Beifall und Händeklatschen links und im Zentrum, Redner wird von den slovenischen Abgeordneten beglückwünscht.*)

Deželni glavar:

Otvorjam sedaj razpravo o nujnosti v smislu § 21. deželnozborskega pravilnika.

K besedi so se oglasili gospodje poslanci Gangl, prof. Jare in dr. Triller.

Predno podam besedo prvemu gospodu govorniku, moram naznaniti, da se je oglasil gospod deželni predsednik baron Schwarz in vsled tega ima on besedo. (Narodnonapredni poslanci zapuste dvorano s klici, katerih v nastalem hrupu ni razumeti. — *Die national-fortschrittlichen Abgeordneten verlassen den Saal unter Rufen, die im entstandenen Lärm unverständlich bleiben.*)

Deželni predsednik baron Schwarz:

Visoka zbornica! Gospod velečenjeni predgovornik je razvil novo teorijo o odgovornosti deželnega predsednika napram deželnemu zboru (Dr. Šusteršič: „Pa je dobra teorija!“), napram deželnemu šolskemu svetu.

Izvajanja cenjenega gospoda predgovornika so sicer jako zanimiva, ali pogrešam temelj v obstoječih ustavnih postavah za to stališče.

Kar se tiče predbacivanja, da sem kršil zakon, moram to predbacivanje odločno zavračati. Nisem kršil zakona (Poslanec — *Abgeordneter Dr. Šusteršič:* „Zakaj pa je deželni šolski svet tukaj?“), nisem kršil zakona, ker zakon ne predpisuje kaj takega, ne obsega nobene določbe, ki naj bi ukrenila, da naj se pred imenovanjem deželnega šolskega nadzornika zasliši deželni šolski svet. Torej nisem nič kršil zakona.

Dotične določbe ukrenejo, da se pred imenovanjem članov deželnega šolskega sveta duhovskega stanu ima posvetovati s knezoškofijskim ordinarijatom, ali druge določbe nisem v tej postavi našel in zato nisem mogel kršiti ta zakon.

Kako se sestavlja deželni šolski svet, je jasno določeno v postavi, po kateri se imenujejo in morajo imenovati deželni šolski nadzorniki, ne da bi bilo določeno, da se pred imenovanjem mora zaslišati ta zbor.

V stvari sami mi je čast sledeče izjaviti:

Vprašanje imenovanja tretjega deželnega šolskega nadzornika na Kranjskem, katero se je že dalje časa razmotrivalo, naslanja se izključno na stvarna uvaževanja (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: „Oho, oho, o tem bomo pa govorili!“). Na eni strani merodajno je bilo za to dejstvo, da je bilo treba oba dosedaj pri deželnem šolskem svetu na Kranjskem zistemizirana deželnošolska nadzornika, katerih eden je za ljudsko šolstvo, drugi za srednje šolstvo nastavljen, zaradi izvanredne pomnožitve posla tembolj razbremeniti (Klici na levi in v središču: — Ruße linfs und im Zentrum: „Oho, nista nič zahtevala! Na Štajarskem sta samo dva deželna šolska nadzornika!“), ker razvoj ljudskega šolstva, vkljub intenzivni delavnosti v zadnjih letih na tem polju še dolgo časa ne bo dopolnjen in je z vso gotovostjo pričakovati, da bode delo vedno naraščalo (Klici na levi: — Ruße linfs: „A, kaj pa!“); na drugi strani so se napravile najboljše izkušnje s tem, da se je šolsko nadzorstvo po narodnih načelih ločilo (Klici na levi: — Ruße linfs: „Kaj pa na Koroškem, na Štajarskem?“ — Dr. Krek: „To je izzivanje, naravnost izzivanje!“), kakor se je to že zgodilo v nekaterih deželah (Klici na levi: — Ruße linfs: „Na Koroškem? Na Štajarskem?“).

Zahtevajte tudi tam slovenskega šolskega nadzornika, jaz morem le govoriti o uspehih take ločitve, ki so se drugod dosegli.

Posebno pa so uspehi, ki so se dosegli v tem oziru na Primorskem, taki, da se je smatralo umestnim posnemati te naredbe tudi v sosednji deželi Kranjski, kjer tudi ne prebiva samo eden narod.

In s tem sem pri koncu (Poslanec — Abgeordneter Dr. Šušteršič: „In zakon?“).

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec Gangl, opozarjam pa, da se ima v smislu opravičnika razprava omejiti zgolj na nujnost.

Poslanec Gangl:

Visoka zbornica! Oglašam se k besedi, da podprem nujnost stavljenega predloga, ki meri na izpremembo § 20., točka 2., zakona z dne 9. marca 1879, dež. zak. št. 13.

Stojim kot človek pa tudi kot učitelj na stališču, da je treba podemokratizovati vsa naša javna zastopstva, torej tudi deželni šolski svet kranjski (Klici: — Ruße: „Res je!“).

Takšno podemokratizovanje deželnega šolskega sveta pa je mogoče samo na ta način, da se določi, da sestava deželnega šolskega sveta ni odvisna od volje ali nevolje vlade, temveč da je deželni šolski svet odvisen od volje ljudstva, oziroma od volje zastopnikov ljudstva, ki zopet svoje zastopnike pošiljajo v deželni šolski svet.

Ta zahteva pa ne temelji samo na našem demokratskem naziranju, temveč temelji tudi, kakor je predlagatelj dobro povdarjal in utemeljil, na zahtevi pravičnosti.

Naša slavna vlada — centralna in deželna — ima zlasti nasproti ljudskemu šolstvu jako komodno in jako lahko stališče. To vlado prav lahko z mirnim srcem primerjam s tisto slavnoznano Mico Kovačevo (Smeh — Gelächter). Vso oblast ima vlada nad ljudskim šolstvom, ampak plačujoče odgovornosti nima nobene.

Ako je dežela za to dobra, da s svojimi gmotnimi sredstvi izobrazuje ljudstvo in tako skrbi za kulturni napredek skupne monarhije in ne samo slovenskega prebivalstva te dežele, je torej čisto opravičeno, da nima dežela samo dolžnosti plačevanja, ampak da ima tudi pravico odločevanja o šolskih zahtevah.

Stališče pa, ki ga naša vlada zavzema nasproti ljudskemu šolstvu, je jako komodno, ker ima država po od nje same sestavljeni večini v deželnem šolskem svetu vso moč in oblast, med tem ko dežela nima te oblasti, da bi šole lahko uredila, kakor bi bilo primerno potrebam prebivalstva in kakor bi bilo v korist šolstvu samemu.

Jaz tukaj ne upoštevam nobenih političkih razmer, kakoršne so dandanes v deželi, ampak upoštevam le demokratsko načelo in pa stališče pravičnosti.

Pravičnost sama zahteva, da se to zgodi, kakor je sama pravičnost zahtevala, da so po volilni reformi dobili nekaj pravice v tej visoki zbornici dosedaj brezpravnih sloji.

Torej s stališča mojega in mojih somišljenikov je nujnost tega predloga dovolj podprta, toda usojal se bom potem ob sprejetju tega nujnega predloga staviti dva svoja dodatna predloga.

Ako torej dežela dobi podvojeno zastopstvo v deželnem šolskem svetu, je to popolnoma pravično; zakaj dežela je tista, ki vzdržuje ljudsko šolstvo na Kranjskem.

Vendar bi bil tudi akt pravičnosti, da se zastopstvo učiteljstva v tem deželnem šolskem svetu pomnoži, pa tudi preosnuje na podlagi demokratske reforme.

Srednješolsko in ljudskošolsko učiteljstvo ima dva zastopnika v deželnem šolskem svetu. Vendar se to zastopstvo nikakor ne ujema z zahtevami in željami učiteljstva, in sicer zato ne, ker učiteljstvo ne pošilja v deželni šolski svet samo svojih zastopnikov, ampak ker imenuje vlada ta dva zastopnika, imenuje tako, kakor je to vladi sami v korist.

Omejujem se za sedaj na te kratke opazke in na izjavo, da s popolnim prepričanjem in s polno zavestjo priznavam nujnost stavljenemu predlogu. Dovoljujem pa si obenem sprejetemu predlogu dostavljati dvoje svojih dodatnih predlogov. (Klici v središču: Ruße im Zentrum: „Dobro, dobro!“)

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec prof. Jarc.

Poslanec Jarc:

Visoka zbornica! Oglasil sem se k besedi, da s stališča šolnika in šolstva, katero trpi pod sedanjim nemškim zistomom na Kranjskem, utemeljim in podpiram nujnost predloga tovariša gospoda dr. Šusteršiča in da obenem k njegovemu predlogu dodam še sledečo resolucijo (bere — ličji):

„Deželni zbor vojvodine Kranjske se pridružuje protestu deželnega odbora proti imenovanju nemškega deželnega šolskega nadzornika za Kranjsko, ker to imenovanje ni utemeljeno v obstoječih potrebah in kruto žali narodno čustvovanje ogromne večine kranjskega prebivalstva.“ (Živahno odobravanje na levi — lebhafter Beifall ličji.)

Ako gledamo ustroj naše države in njeno zgodovino, vidimo, da se zlasti izza tistega časa, odkar imamo ustavo, vrši v Avstriji velik boj med avtonomijo posameznih dežel in narodov, oziroma federalizmom na eni strani in med centralizmom na drugi. Ta boj sega v razmere slovenskega naroda tembolj, ker pomenja centralizem za nas — germanizacijo. V smislu tega centralizma moram žalibog priznati, da so naši šolski zakoni in sestava našega deželnega šolskega sveta pravi „politicum“. Slovenci imajo v tem deželnem šolskem svetu samo dolžnost plačevanja. 1.500.000 kron žrtvuje dežela vsako leto za ljudsko šolstvo. Kadar pa pridemo do tega, da zahtevamo za šolo svoja prava, se nam odgovarja k večjemu s porogljivim nasmehom (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Pa kakega Belarja!“), ali pa se moramo boriti za vsako mrvice pravice z vsemi silami v deželnem in državnem zboru.

Posledica sedanje sestave deželnega šolskega sveta je pa še druga. Naš deželni šolski svet, v katerem ima večino vlada, je v sedanjem svojem obstoju mrtvo telo. Ta deželni šolski svet nima srca za potrebe našega kmeta, nima srca za potrebe slovenskega naroda, je pa mrtev tudi v tem oziru, da iz sebe ne more producirati nobenega napredka na polju šolstva. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Petificiran je!“)

Pred menoj leži v tistem jeziku, ki tvori v naši deželi komaj jezik pet odstotkov vsega prebivalstva in ki je menda ravno radi tega uradni jezik deželnega šolskega sveta, poročilo „Jahreshauptbericht über den Zustand des Volksschulwesens in Krain pro 1907“. V tem poročilu so različne rubrike. Kar jih je birokratičnih, so vse izpolnjene, rubrike pa, ki so socialno važne, na primer: Poiskusno polje za kmetijstvo, so pa prazne. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zamppe: „Tega ne poznajo!“)

Pomožnih razredov za otroke, ki težko študirajo, ne poznamo. Šolska zdravnika imamo v celi deželi samo dva; šolske kopelji tudi samo dve; o igriščih za mladino, o šolarskih kuhinjah in šolskih hranilnicah naš napredni vladni deželni šolski svet prav ničesar ne ve, tako da jaz zavedno in opravičeno trdim, da naš deželni šolski svet nima smisla za socialno delo in napredek našega ljudstva (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Belar bode popravil!“).

Ravnotako opravičeno trdim na drugi strani, da je največji nasprotnik naše narodnosti naš deželni šolski svet. Vlada ima dvojno mero: eno za Nemce, eno za Slovence. Kosi, ki se režejo Nemcem, so silno debeli (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „In pa beli!“), naši kosi pa so tako drobni in tanki, da se vidi skoz nje.

Gospoda moja, naj v naslednjem s številkami dokažem, kakšne so razmere glede šolstva v naši deželi.

Za 4500 nemških otrok se vzdržuje 30 šol, za 80.000 slovenskih pa 361 (Klici na levi: — Ruže ličji: „Čujte gospod baron Schwarz!“). Na eno nemško šolo pride povprečno 150 otrok, na eno slovensko pa 225 otrok.

Iz teh števil pa še ničesar ne sklepam, saj se deloma dajo še razlagati iz tega, ker tvorijo Nemci v mnogih krajih manjšine, za katere je tudi treba skrbeti s šolami. Ali nesoglasje se pokaže v čisto drugi in jasnejši luči, če pogledamo števila šol in otrok, ki jih imajo nadzorovati okrajni šolski nadzorniki.

Na Kočevskem ima vlada za nadzornika veleuma, pedagoga Peerza (Klici na levi: — Ruže ličji: „To figuro!“). Njemu je podrejenih 25 šol s kakimi 3500 otroki. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Kako se mora ta revež martrati, mu še bodejo morali dati svojega ‚Leibarzta‘!“) Na drugi strani imate okraj Ljubljanska okolica—Kamnik. V tem okraju pa mora ubogi Gabršček nadzorovati 80 šol in 18.000 otrok. Vrh tega pa dodam še, da je Peerz radi nadzorovanja tistih 25 ljudskih šol dobil še popolen dopust. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Pa Gabršček ni agitator Südmarke in Schulvereina!“) Tu je neko vlogo igralo menda to, da je Peerz agitator nemškega „Schulvereina“ in pa „Südmarke“, in da se trpi takega okrajnega šolskega nadzornika, je naravnost nezaslišano!

Še veliko bolj žalostne so pa te številke, če pogledamo drugega moža, gospoda potresnega opazovalca Belarja. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Živijo Sulfur!“) Jaz tega ne vem, ampak menda je vlada sama spoznala, da je on zadnji v svojih referatih. In ta gospod Belar (Klici na levi: — Ruže ličji: „Kalabrezar!“) ima pod seboj vsega skupaj štiri javne in sedem privatnih šol (Klici na levi: — Ruže ličji: „Bode umrl od dela!“), in v njegovem okrožju je malo več kakor tisoč otrok.

Torej na eni strani imamo nadzornika za okraja Ljubljanska okolica—Kamnik, gospoda Gabrščeka z 80 šolami in 18.000 otroki, na drugi strani pa Belarja, ki bo menda prav komodno izhajal s svojimi tisoč otroki.

In kakšen je drugi okraj Kranj—Radovljica, kjer ima nadzornik nadzorovati 70 šol in 13.000 otrok? (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Tist je pa Slovenec!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Zamppe: „Pa kakšni kraji so!“)

Ako vlada vzdržuje za 4000 nemških otrok dva nadzornika, bi jih po istem receptu mi morali imeti dvajset, ne pa šest, katere imamo v resnici! Naj pa

še kdo reče, da na Kranjskem glede šolstva ne velja dvojna mera! (Poslanec — Abgeordneter Dr. Begau: „Gorje Ti, če prideš pod Kalabrezarja!“)

Gospoda moja, dotakniti se moram še drugega vprašanja, za katero pa ni ravno sedanja vlada odgovorna, pač pa njen bivši predsednik, baron Hein slavnega spomina. To je namreč naša realka.

Ta realka tvori v Avstriji nekaki „unicum“. Kranjska dežela je v celi Avstriji edina dežela, ki še nima realčne postave. Ali je temu kriv deželni zbor? O ne! Naš deželni zbor je že sklenil realčni zakon, ali vlada ga ni predložila v Najvišjo sankcijo. Vzrok je bil pač ta, ker je v postavo prišlo, da se na realko kot učni predmet vpelje tudi hrvaški jezik. Gospod baron Hein je v tem določilu vohal „panslavizem“ in če bi bil danes tukaj, bi v njem zavohal menda „velesrbsko propagando“ (Smeh na levi in v središču — Gefächter links und im Zentrum), in vendar mora vsakdo priznati, kolikega pomena bi bilo znanje hrvaščine za naše tehnike ravno v sedanjem trenutku po aneksiji Bosne in Hercegovine.

To postopanje vlade je pa tem bolj nečuvono, ker smo leta 1871., 1872. in 1873. že imeli na realki v prvem in drugem razredu slovenske paralelke, katere pa je liberalna vlada leta 1873. kratko malo odpravila pod pretvezo, da ni slovenskih učnih knjig. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Vlada ima vedno ‚stvarne‘ razloge!“) In kaj so posledice tega? Da imamo sedaj tak pedagoški nestvor pred nami, kakor je naša realka.

O disciplini na tem zavodu sploh ne govorim. O učnih uspehih pa naj govorijo številke. Leta 1900. je vstopilo v prvi realni razred 73 Slovencev in 44 Nemcev in čez sedem let je prišlo k maturi 11 Slovencev in 12 Nemcev. (Klici na levi: — Ruße links: „Torej več Nemcev kakor Slovencev! Čujte!“) Kaj je temu vzrok? Nočem danes raziskavati razmere v učiteljskem zboru, popolnoma odločno pa pravim: Vzrok temu je, ker se ne upošteva edino pravo pedagoično načelo, zajamčeno v članu 19. državnega temeljnega zakona, da ima vsak narod pravico do šolskih zavodov v svojem maternem jeziku.

Skrajni čas je že, da naša stranka zanese nov svež duh tudi v deželni šolski svet. (Klici na levi: — Ruße links: „Tako je!“)

Kar se tiče razmer na gimnazijah, naj navedem zopet samo par dejstev, ki naj utemelje nadalje nujnost stavljenega predloga.

V Novem mestu imamo že leta in leta gimnazijsko poslopje, o katerem se je naš zdravstveni svet izrazil, da je nesposobno in da ne bi smela v takem poslopju biti državna gimnazija. Ali o tem pa, da bi se vendar že enkrat začelo z zgradbo nove gimnazije, o tem pa še ni bilo prav nič gotovega slišati.

Naša druga državna gimnazija je bila leta in leta nastanjena v naravnost škandaloznih prostorih. Vsak, kdor je kdaj prišel v licealno knjižnico, je imel priliko se prepričati o tem, kaki vonji so mu vdarjali v nos. Niti deželni vladi, niti zdravstvenemu

svetu se pa ni zdelo potrebno poseči v te razmere, ampak leta in leta je morala prebivati v tistih nezadostnih prostorih naša mladina, dokler ni bila vlada končno vendar le prisiljena zgraditi novo poslopje.

Kako vse drugače pa se postopa z rokavicami s tisto nežno cvetko nemške gimnazije. Za nas ni bilo denarja, za ta zavod ga je pa vlada takoj imela na razpologo in komaj se je izvedelo, da se ima v Ljubljani ustanoviti nemško gimnazijo, takoj je bilo v Beethovnovih ulicah polno obrtnikov, da so hišo popravili in osnažili, da se preženejo iz nje slovenski bacili. In posledica temu je, da ima ta gimnazija sedaj lepe prostore, naše dijaštvo pa so leta in leta mučili v tistih nezadostnih luknjah. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Za vojsko smo že dobri!“)

Ozrimo se še na drugo dejstvo. Leta in leta se je trpelo po naših zavodih, da je bilo v enem razredu po 70 do 80 dijakov, in ni se ustanovilo paralelk, dasiravno postava velevala, da ne sme v enem razredu biti več kakor petdeset učencev.

Na nemški gimnaziji pa, dasiravno ni bilo oglašanih 50 dijakov in dasiravno obstoji zapoved deželnega šolskega sveta, da se pri ustanovitvi paralelk ne smejo upoštevati privatisti in privatistkinje, se je proti temu takoj ustanovilo paralelko, ker so nemške privatistkinje izpolnile število 50 učencev in prepričan sem, da bo teh nemških dijakov prišlo do mature čez polovico, če ne vsi.

Naj govorim dalje, kako se postopa pri nas z izpraznjenimi mesti. Učna mesta na slovenskih zavodih se restringirajo, izpraznjena mesta se ne razpisujejo. Na drugi in na prvi državni gimnaziji je z ozirom na število razredov sistemiziranih veliko premalo učnih mest.

Glede srednjih šol naj navajam samo še eno dejstvo.

Letos je dovolil deželni šolski svet, da se na nekaterih gimnazijskih razredih pomnoži pouk v nemščini na 4, oziroma 5 ur na teden. Razni učiteljski zbori so na to takoj hoteli pouk v nemščini razširiti, ker stojimo odločno na stališču, da je za gospodarsko konkurenco važno, da znajo in morajo znati naši fantje nemščino. Vsi stroški bi se bili pokrili s kakimi 4000 kronami; ali od strani vlade je prišel odgovor, da za teh 4000 kron v proračunu ni pokritja. (Klici na levi: — Ruße links: „Pač pa za Belarja!“)

Za nemškega šolskega nadzornika in za adaptacijo nemške gimnazije pa se je naenkrat dobil denar. Ako bi se bilo uporabilo samo prihranjene interkalarje za nezasedena učna mesta, bi se bilo prav lahko pokrilo te stroške.

Take razmere torej vladajo pri nas glede srednjega šolstva, tak je vladni zistem pri nas.

Preidem do utemeljevanja svoje resolucije o imenovanju nemškega šolskega nadzornika.

Gospoda moja! Slovenci smo, to pravi vsak, kdor nas pozna, pohleven, miren narod. Dostikrat so nas zato topli in mi smo potrpežljivo klonili svoj tilnik. Ali vsaka sila do vremena.

Ko je prišlo to presenetljivo imenovanje nemškega deželnega šolskega nadzornika, je še pod vtisom dogodkov 20. septembra zavrela naša kri, kajti to imenovanje ne pomenja samo v političnem oziru udarca v lice slovenskemu narodu, ampak to imenovanje je tudi stvarno popolnoma neutemeljeno.

Ne govorim danes in nočem govoriti o kvalifikaciji tega gospoda. (Klici na levi: — Ruše lins: „So lepe storije!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Begon: „Povej no!“)

Če je vlada na tem stališču, da so za nadzornike dobri tudi ljude, ki so tako, kakor pravi Nemec: „Mit Ach und Weh“ napravili učni izpit, da so dobri ljudje, o katerih bi ljubljanski okrajni šolski svet vedel povedati, kako hitro rešujejo svoje vloge, če vlada misli, da zavisi znanstvena kvalifikacija deželnega šolskega nadzornika od tega, da je izdajalec svojega naroda in renegat (Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: „Zato se pa ravno gre!“) ali pa, da se v potresni opazovalnici do tal priklanja raznim visokim osebam (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Potem so pa to stvarni razlogi!“), je to njena stvar.

Gospoda moja! S tem je osebni moment označen. Kar se pa tiče stvarnega momenta, vprašam: Kaj naj pa gospod Belar nadzoruje? (Poslanec — Abgeordneter Dr. Begon: „Potres!“)

Dve nemški gimnaziji imamo, ampak on jih ne more nadzorovati, ker ne zna ne latinski ne grški. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Bodo še enega imenovali!“ — Klici na levi: — Ruše lins: „Ali pa še dva, enega za grščino, enega za latinščino!“)

Jaz se popolnoma strinjam s tem, da vlada imenuje še enega ali dva nadzornika, enega za latinščino in enega za grščino. Vprašam torej, kaj bo Belar nadzoroval: ali samo realistične predmete, in kdo bo pa vsled tega razbremenjen? Gospod Hubad bo izgubil celi dve malenkostni gimnaziji, recimo s komaj 350 učenci, gospod Levstik pa kakih 30 ljudskih šol s kakimi 5000 učenci, nadzorovati pa ima še vedno 370 šol in 80.000 učencev. To ni torej znak nobene razbremenitve, ampak to je pristransko dejanje v prilog nemškega Volksrata.

Naša stranka stoji odločno na stališču, izraženem v starem pregovoru „ubi lucrum, ibi damnum“.

Imenovanje tretjega deželnega šolskega nadzornika je pomenilo za list „Deutsche Stimmen“ veliko veselje, in česar se veseli kranjsko nemštvo, je za nas izguba. Če se ga nasprotniki veselje, je imenovanje gotovo za nas škodljivo. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Božično darilce!“)

Zato, gospoda, prosim, da razven za predlog tovariša dr. Susteršiča glasujeta tudi za mojo resolucijo.

Trenotje, ko Slovenska ljudska stranka prevzema gospodarstvo v deželi, naj pomenja tudi preobrat v našem šolstvu.

Naša naloga je boj proti odrevenelemu centralističnemu birokratizmu v prilog našim gospodarskim in kulturnim potrebam na korist naše dežele in našega naroda! (Burno odobravanje in ploskanje na levi,

govorniku se čestita. — Stürmischer Beifall und Handclatschen links, Redner wird beglückwünscht.)

Deželni glavar:

Kot tretji govornik je oglašen gospod poslanec dr. Triller.

Prosim ga, da poprime besedo.

Poslanec dr. Triller:

Visoka zbornica! Vsi trije govorniki obeh slovenskih strank so že vsestransko utemeljili absolutno nujnost našega skupnega odpora zoper najnovejši vladni atentat na avtonomijo deželne šolske oblasti. Ako sem si vzlic temu izprosil besede tudi še jaz, ne storim to zaraditega, da bi utemeljeval svoje glasovanje, kajti samo po sebi je umevno, da bo narodnonapredna stranka glasovala za nujni predlog in pa za resolucijo tovariša prof. Jarca, ampak storil bom to iz specialnih razlogov. Nikakor pa ni moj namen, da bi polemizoval z zagovorom c. kr. deželne vlade, kajti zastopnik te vlade danes zame ne eksistuje v tej zbornici, jaz ga ne vidim, jaz ga ne slišim in le modro polo papirja na njegovi mizi pozdravljam kot vesel simptom. (Veselosť v središču. — Seiterfeit im Zentrum.) Opozarjati nameravam visoko zbornico zgolj na oni učni zavod, ki nam je podaril vse časti vredno osebo tretjega deželnega šolskega nadzornika — in to je naša ljuba c. kr. višja realka. Že doslej je bila ta šola prava porodišnica slovenskega renegatstva, ki nam je ugrabila v teku let več nadepolnih sinov našega naroda, nego katerikoli drugi ponemčevalni zavod. Duh najneznosnejšega nemško-nacionalnega šovinizma vlada na tem zavodu, in krepih slovenskih staršev sin, trden v svoji slovenski veri, moral je biti od nekdanj dijak, ki je hotel nezastrupljen zapustiti ta zavod. Konkretnih dokazov za to ni treba navajati, žalibog jih mrgoli takih živih dokazov v našem javnem življenju, in zadnji med njimi ni novi zaupnik ljubljanskih Nemcev v deželnem šolskem svetu! (Klici v središču — Ruše in Zentrum: „Res je!“ „Zalostno dovolj!“) In temu možu naj bo odslej dana odločilna beseda tudi na tem, nacionalno že itak vseskozi okuženem zavodu? Ne, to se ne sme zgoditi nikdar in nikoli, dokler nam je na razpolago še katerikoli, četudi najostrejšje orožje. (Klici v središču: — Ruše in Zentrum: „Dobro, dobro!“) Na ljubljanski realki ta gospod ne sme imeti posla, zakaj skrajni čas je, da enkrat za vselej izgine smešna fikcija o nemštvu tega zavoda. (Klici v središču: — Ruše in Zentrum: „Dobro, dobro!“) Šola, na kateri so glasom zadnjega letnega poročila zamogli z vsem naporom naštetih poleg 277 slovenskih le 200 nemških učencev, ta šola ni bila in nikdar ne bo nemška posest. Takojšnje utraktiviranje ljubljanske c. kr. višje realke je torej najmanj, kar zamoremo zahtevati (Klici v središču: — Ruše in Zentrum: „Res je!“ „Dobro!“); v tem pogledu bo stavila narodnonapredna stranka v odseku primerne predloge. In pri tej priliki bodo morali izpovedati jasno in brez ovinkov svoje stališče tudi naši Nemci,

v čijih imenu je načelnik nemške stranke, spoštovani kolega in zastopnik kočevskega mesta zabrenkal na nekem shodu precej mile strune. O želji po normalnih razmerah je govoril in o častnem miru. Tudi mi smo za oboje, toda pred vsem si moramo biti na jasnem, kaj so normalne razmere in kaj je časten mir. Dokler ni izbrisana iz slovenske javnosti tudi era Kaltenegger, o miru ne more biti govora, in dokler niso izvojevane naše šolske zahteve, na Kranjskem ne bo normalnih razmer. To je naše stališče! (Klici v središču: — Rufo im Zentrum: „Tako je!“ — „Dobro!“ — „Pereat Schwarz!“ — „Pereat Kaltenegger!“)

Nič se ne varajte, gospoda! Dogodki zadnjih mesecev bodijo Vam dokaz, da se je slovenski narod naveličal papirnatih protestov. Ne igrajte se s slovensko dušo, računajte — radi ali neradi — s psihologijo mas, sicer bo potresna opazovalnica Belarjeva morala skoraj zopet registrovati slaba znamenja.

V tem trenutku, ko je še čas, apeliramo tudi na razsodnost nemškega zastopstva v tej zbornici, kajti na razsodnost vlade apelirati, smo se že davno odvadili. Naj gledajo merodajni krogi, da se ne ponovi kaj tacega, kar se je že enkrat zgodilo, zakaj sramotno dovolj je že sedaj, da je v knjigi slovenske zgodovine zapisano: „Tačas, ko je gospodaril v kranjski deželi baron Schwarz žalostnega spomina, tekla je dne 20. septembra 1908 v Ljubljani nedolžna slovenska kri — a tekla je tudi v potokih čast Avstrije.“ (Viharno odobravanje v središču in na galerijah. — Stürmischer Beifall im Zentrum und auf den Galerien.)

Landeshauptmann:

Zum Worte hat sich Sr. Excellenz Baron Schwegel gemeldet. Ich erteile Sr. Excellenz das Wort.

Abgeordneter Freiherr von Schwegel:

Hohes Haus! Der geehrte Herr Vorredner hat an diese Seite des Hauses, an unsere Partei, einen Appell gerichtet, demgegenüber ich absolut nicht schweigen kann, den Appell nämlich, daß wir mitwirken sollen an der Herstellung normaler friedlicher Verhältnisse im Lande. Diese meine Intention, die er da ausgesprochen hat, ist auch unser innigster, aufrichtigster Wunsch, und das zu betätigen, war und ist unsere ehrlichste Absicht. Unterstützen Sie uns darin, dann werden Sie die Überzeugung finden, daß wir mit Ihnen gemeinsam an allen Angelegenheiten des Landes ehrlich und entschlossen mitzuwirken entschlossen sind. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Protestirajte zoper imenovanje Belarja! To je prvo. Na fraze nič ne damo!“)

Was nun den Antrag betrifft, der eben in Verhandlung steht, so ist es die Frage der Dringlichkeit, die in diesem Augenblicke zu entscheiden ist. Ich glaube, daß ich angesichts der vorgerückten Stunde und der obwaltenden Verhältnisse Ihre Geduld nicht mißbrauchen darf, um auf diesen Gegenstand, der im Ausschusse erörtert werden soll, heute und an dieser Stelle näher einzugehen. Ich kann nur im Namen unserer Partei erklären, daß wir die Gründe, die von Seiten des Herrn

Antragstellers bezüglich der Vermehrung der Vertretung des Landes im Landesschulrate angeführt worden sind, nicht erst heute etwa billigen, daß wir vielmehr diesem Wunsche schon wiederholt an kompetenter Stelle Ausdruck gegeben haben und daß wir aus diesem Grunde dem Antrage, den der Herr Antragsteller gestellt hat, unsere Zustimmung erteilen werden. (Klici iz leve in središča: — Rufo von der Linken und aus dem Zentrum: „No dobro! Potem je prav! Ampak protestirajte z nami!“)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil še gospod poslanec dr. Krek.

Poslanec dr. Krek:

Visoka zbornica! Nisem sicer s posebnim zanimanjem pričakoval, kako se bo dvignil gospod deželni predsednik za to, da bi branil zadevo, o kateri se danes vrši debata, ampak da bo svojo stvar tako strašno slabo opravil (Poslanec — Abgeordneter Turf: „Kaj pa čjo, če ne znajo!“) in da bo govoril tako strašno nezanimivo, bi tudi ne bi bil mislil.

Kar se tiče vprašanja, v koliko je imenovanje Belarjevo razbremenilo druga dva šolska nadzornika, je že popolnoma natančno in jasno dokazal tovariš gospod profesor Jarc, koliko je na tem resnice.

Kar se tiče druge stvari, ko je gospod deželni predsednik baron Schwarz hotel iziti očitjanju, da je kršil zakon, pa mislim, da je naša dolžnost, da mu nasproti temu par besed odgovorimo.

O deželnem šolskem svetu govori § 10. zakona z dne 25. maja 1868 tako-le (bere — liest):

„Da bodo odgojstvo, potem ljudske šole in učiteljišča vodili in nadzirali, postavijo se v vsaki kraljevini in deželi:

a) Deželni šolski svet kakor najvišje deželno šolsko oblastvo.“

Tu je vendar jasno izrečeno načelo, da ima glede nadzorovalnega delovanja glede na šolstvo deželni šolski svet svojo besedo (Klici na levi: — Rufo links: „Tako je!“) in kdor to taji, ta potem taji sploh pravno podlago za deželni šolski svet sam. V našem deželnem šolskem zakonu, ki govori o šolskem nadzorstvu, imamo o deželnem šolskem svetu še sledečo določbo: § 37. pravi, da sme predsednik sklicati izredno sejo vsak čas, in da mora on to storiti, če dva uda to tirjata; potem pa nadaljuje:

„Zadeve, zastran katerih se mora storiti kaka razsodba ali izročiti ministrstvu za bogočastje in nauk katero mnenje ali kak nasvet, se obravnavajo zbornó.“ (Burno odobravanje in ploskanje na levi — Stürmischer Beifall und Händeklatschen links.) Prosim, ako nima deželni šolski svet glede tako važne ustanovitve, kakor je ustanovitev novega mesta deželnega šolskega nadzornika, niti priložnosti, da bi podal ministrstvu za bogočastje in nauk svoje mnenje ali svoj nasvet, potem ga sploh treba ni (Burno odobravanje in ploskanje na levi — Stürmischer Beifall und Händeklatschen

linfs) in po pravici lahko trdimo, da je dotičnik, ki je zakrivil, da deželni šolski svet tega mnenja ali navsveta dati ni mogel, kršil zakon. (Burno odobravanje in ploskanje na levi — *Stürmischer Beifall und Gändeflatzchen links.* — Poslanec — Abgeordneter Dr. Zajec: „Kdo pa je nafarbal Schwarza, tega reveža! Kaltenegger?“ — Veselost — *Geisterheit.*)

Z zanimanjem sem pa pričakoval izjave ekscelence gospoda barona Schwegla. Ne bom se baval z njegovo izjavo veliko, ker to, kar je rekel, bi bilo dobro.

Rad bi bil pa videl, da bi se bila od njegove strani popolnoma jasno obravnavala cela zadeva, za katero se gre tukaj v tej zbornici.

Dr. Elvert je dne 5. januarja t. l. v Brnu spregovoril pri velikem shodu te-le besede (bere — liest): „Die deutschfortschrittliche Partei müsste die Unterstützung jeder künftigen Regierung davon abhängig machen, daß ihren Vertretern im Cabinet vollständige Bürgschaften gegen geheime Abmachungen mit einzelnen Parteien geboten werden.“

Gospoda, to je načelo, ki ga v polni meri tudi mi priznavamo. (Prizrejevanje na levi — *Zustimmung links.*)

S tem prehajam na splošni politični pomen današnje debate.

Po moji sodbi ravno tiči v tem, da so avstrijske vlade vedno le vladale na ta način, kakor se je tako eklatantno pokazalo pri slučaju Belarjevem, vsa mizerija avstrijske politike, v tem namreč, da posamezne stranke po tajnih stopnicah zahrbtno oblegajo ministre, in od njih izsiljujejo raznovrstne obljube.

Nemogoče je priti do narodnostnega miru v Avstriji, ako vlada sama mir s svojim postopanjem tudi takrat, kadar bi se po volji ljudstva in zastopnikov narodov mogel napraviti, na nevalifikovan način s tem tajnim vladanjem ruši in podira.

Mi stojimo na tem stališču, da nas vlade nikakor ne morejo rešiti in mi ne prihajamo k nobeni vladi s kakimi zahtevami, ki bi bile samo za nas koristne. Mi zahtevamo od vlade poštenost in zato naj bo popolnoma jasno, da nam je popolnoma vseeno, ali sedi na mestu deželnega predsednika Schwarz ali Weiß, samo da je pošten upravni uradnik in za vse enako pravičen (Klici na levi — *Rufe links*: „Tako je!“), in s tega stališča vemo, da se našim sobratom na Koroškem in Štajarskem ne bo prej bolje godilo, nego da se ustvarijo razmere, ko bodo zastopniki narodov se sami vsedli skupaj in se dogovorili o pogojih, da obe narodnosti v deželi pridejo do mirnega življenja. (Živahno odobravanje in ploskanje na levi — *Lebhafter Beifall und Gändeflatzchen links.*) Centralna vlada je pa doslej vedno vsak tak sporazum zavirala. Umetno ga je sicer na videz včasih poskušala preprečiti, kakor v dobi čeških punktacij in par drugih slučajih, seveda nikdar v naš prilog. Toda dejansko je vendar le vedno s svojim postopanjem narodne strasti izzivala v za državo najresnejših dobah. Zato lahko rečem, da to avstrijsko vlado in njene emisarje v posameznih kronovinah, ki

tako delajo, kličemo na odgovornost zato, da nimamo miru v za nas kot narod in za državo tako resnem času.

Pri tem moram povdarjati, da so žalibog nemške stranke — ne rečem iz lastne morda slabe narave vün — ampak korumpirane od avstrijskih vlad prišle do tega, da so si izmislile, da za nje veljajo posebni privilegiji in da si smejo te privilegije tajno izsiljevati od vlade, in krivda, za katero krivce iščemo, ne zadeva samo deželno in centralno vlado, ampak tudi nemško stranko, ki ni čutila toliko honetnosti, da bi glede svojih narodnih zahtev se hotela z nami dogovoriti.

Mi Nemcem kakor tudi vsakemu drugemu narodu priznavamo, da si prosto volijo postave glede šolstva, toda zavedati se morajo, da se te njihove zahteve dajo izvesti pri nas samo v sporazumu z nami in to velja, kakor za nas, tudi glede drugih narodov.

Z vsakim, ki sproži tak sporazum, smo voljni se razgovarjati, ampak na razgovor nas morajo poklicati. Do tega mora priti, ker če ne, nas smatrajo za nevarne, ali pa po krivici za take, katere more vsak opeharjati in nabijati.

Ta političen moment se mi je zdelo potrebno povdarjati in ko bomo glasovali za nujnost tega predloga, bomo imeli tudi pred očmi, da ob tej in vsaki drugi priliki zoper ta tajen zakoten način vladanja v Avstriji glasujemo s protestom in da bomo pri tem tudi glasovali s protestom v srcu nasproti tistim reprezentantom avstrijske vlade, ki so ta zistem začeli in ga nadaljujejo, in kolikor je tudi Schwarz med njimi, bo tudi njemu veljal ta naš protest. (Viharno odobravanje, ploskanje in *Živijo-klici na levi*, v središču in na galerijah — *Stürmischer Beifall, Gändeflatzchen und Vivio-Rufe links, im Centrum und auf den Galerien.*)

Deželni glavar:

Ali želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Ker ne, ima gospod predlagatelj dr. Šusteršič sklepno besedo.

Poslanec dr. Šusteršič:

Gospoda moja! V prijetnem položaju sem, da nimam polemizirati zoper nikogar v tej zbornici, to se pravi zoper nobeno stranko v tej zbornici, in z zadovoljstvom konstatujem, da so tudi častiti gospodje zastopniki veleposestva sprevideli, da je njihova dolžnost, glasovati za predlog, katerega smo stavili v interesu dežele, v interesu naše deželne avtonomije; pač pa imam nekoliko polemizirati — bom jako kratek — napram gospodu deželnemu predsedniku. Gospodu deželnemu predsedniku se moja teorija o politični odgovornosti njegovi ni dopadla. (Klici na levi: — *Rufe links*: „Verjetno!“) Ampak če se mu dopade ali ne, izvajala se bode ta teorija, in on ne bo zaprečil, da se ne bi ta teorija dejansko uveljavila v naši deželi. (Burno odobravanje na levi in v središču. — *Stürmischer Beifall links und im Centrum.*)

Gospoda moja! Ta teorija se je uveljavila tudi v drugih deželah. Odkar imamo ustavno življenje,

stoji povsod v veljavi, kjer je razvito politično kretanje in kjer se ljudstvo zaveda svojih ustavnih in političnih pravic.

Ker sem že ravno pri tem, ali se moja teorija gospodu deželnemu predsedniku dopade ali ne, moram jaz nasprotno reči, da se pa meni teorija gospoda deželnega predsednika glede njegove dolžnosti napram deželnemu šolskemu svetu in o kompetenci deželnega šolskega sveta prav nič ne dopade, da je ta teorija popolnoma nova in čisto za nič. (Veselosť na levi in v središču. — *Geisterheit links und im Zentrum.*) Gospod deželni predsednik naj mi nikar ne zameri, ampak ta njegova teorija je tudi v popolnem protislovju z zakonom. Tovariš gospod dr. Krek je že navedel paragraf 37. iz zakona z dne 25. februarja 1870, šte. 11. dež. zak. Opozarjam pa jaz gospoda deželnega predsednika — in če meni ne verjame, naj pa še doma vpraša gospoda Kalteneggerja (Ponovljena veselost na levi in v središču. — *Erneute Geisterheit links und im Zentrum*), kateri ima naravno kot referent deželne vlade o šolstvu vse te paragrafe vedno v glavi — na paragraf 33. in na paragraf 36. tega zakona.

Kaj pravi paragraf 33.? Paragraf 33. pravi: „Najvišja šolska nadzorstvena oblast v deželi je deželni šolski svet.“ Ja, jaz vprašam, kje pa je ta njegova najvišja nadzorstvena oblast, če se sme, ne da bi se vprašal deželni šolski svet, sistemizirati mesto novega deželnega šolskega nadzornika v Ljubljani? (Živahno odobravanje na levi in v središču. — *Lebhafter Beifall links und im Zentrum.*) Gospod deželni predsednik je ob enem predsednik deželnega šolskega sveta in on je bil ja vprašan o tem imenovanju kot predsednik deželnega šolskega sveta. Če pa potem sme predsednik deželnemu šolskemu svetu tako važno zadevo, kakor je imenovanje deželnega šolskega nadzornika, zamolčati in direktno namenoma skrivati pred deželnim šolskim svetom, potem deželni šolski svet ni več najvišja šolska nadzorstvena oblast, ampak vladno orodje in zoper to v imenu cele dežele protestujem. (Burno odobravanje in ploskanje na levi, v središču in na galerijah. — *Stürmischer Beifall und Gändeflatzchen links, im Zentrum und auf den Galerien.*) Ta teorija vlade ne bo nikdar v naši deželi veljala, in to bomo tudi v deželnem šolskem svetu povedali gospodu predsedniku.

Potem pa imamo še paragraf 36. tega zakona, ki je še danes v veljavi, in za katerega mora gospod Kaltenegger tudi vedeti. (Veselosť na levi in v središču. — *Geisterheit links und im Zentrum.*) Paragraf 36. pravi: „Deželni šolski svet je v zadevah vseh podrejenih šol prevzel prejšnjo območje, der politischen Landesstelle, t. j. deželne vlade.“

Vse kar je prej spadalo v področje deželne vlade, v prvi vrsti deželnega šefa, vse to je prišlo vsled ustanovitve deželnega šolskega sveta v delokrog te avtonomne korporacije v deželi. Zato pa povem, da bomo mi zahtevali, da se kompetenca deželnega šolskega sveta varuje in da ne bo miru v deželi, dokler tega ne dosežemo. (Burno odobravanje in ploskanje na levi

in v središču. — *Stürmischer Beifall und Gändeflatzchen links und im Zentrum.*) Ponavljam svoj predlog, da izvoli visoka zbornica pritrčiti nujnosti.

Deželni glavar:

Debata je zatvorjena, in sedaj bomo glasovali o nujnosti. Tisti gospodje, ki so za nujnost od gospoda poslanca dr. Šusteršiča in tovarišev stavljenega predloga naj se dvignejo.

(Zgodi se. — *Geschicht.*)

Temu predlogu je s o g l a s n o priznana nujnost. (Burno odobravanje, ploskanje in „Živijo“-klici na levi, v središču in na galerijah. — *Lebhafter Beifall, Gändeflatzchen und „Živio“-Rufe links, im Zentrum und auf den Galerien.*) In sedaj preidemo k meritu predloga. Želi gospod predlagatelj dr. Šusteršič besede?

Poslanec dr. Šusteršič:

Se zahvaljujem za besedo.

Deželni glavar:

Torej bomo glasovali o meritu predloga, namreč, da gre predlog na šolski odsek, v katerega se ima voliti 10 članov.

Gospodje poslanci, ki ste za meritum predloga, blagovolite ustati.

(Zgodi se. — *Geschicht.*)

Sprejeto. Torej gre predlog na šolski odsek, ki se ima takoj voliti. Ob enem naznanjam, da istotako šolskemu odseku brevi manu odkažem resolucijo gospoda poslanca Jarca in ravno tako tudi resoluciji Ganglovi, ki se glasita (bere — *liest*):

„Izpremeni naj se tudi § 21. dež. zak. z dne 9. marca 1879, dež. zak. št. 13, v tem smislu, da voli svoje zastopnike učiteljstvo samo.

Izpremni naj se točka 6. istega zakona v tem smislu, da ima v deželnem šolskem svetu ljudskošolsko učiteljstvo dva zastopnika, srednješolsko pa enega zastopnika.

Gangl l. r.“

Volitev se ima zopet vršiti po § 15. a zakona z dne 26. avgusta 1908, dež. zak. št. 14, torej tako, da zopet vsaka kurija izvoli 1 člana, potem pa da se iz cele zbornice izvoli 6 članov. Za skrutatorja naprosim gospoda poslanca dr. Zajca in gospoda poslanca dr. Trillerja. Najprej prosim gospe poslance iz kurije veleposestva, da oddajo svoje listke.

Ich bitte die Herren aus der Kurie des Großgrundbesitzes, ihre Stimmzettel abzugeben.

(Zgodi se. — *Geschicht.* — Po prestanku. — *Nach einer Pause.*)

Iz kurije veleposestva je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec grof Barbo, ki je s tem izvoljen.

Aus der Kurie des Großgrundbesitzes wurden zehn Stimmzettel abgegeben. Alle entfielen auf den Herrn Abgeordneten Grafen Barbo, welcher hiemit gewählt erscheint.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije mest in trgov ter trgovinske zbornice, da oddajo svoje listke.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V mestni kuriji je bilo oddanih 10 glasov. Vse je dobil gospod poslanec Gangl, ki je s tem izvoljen.

Sedaj prosim gospode poslance iz kurije kmetiskih občin, da volijo svojega člana v šolski odsek.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Pri volitvi člana šolskega odseka iz kurije kmetiskih občin je bilo oddanih 13 glasov, katere je vse dobil gospod poslanec Zabret.

Sedaj prosim, da oddajo gospodje poslanci iz splošne kurije svoje listke.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

V splošni kuriji je bilo oddanih 10 glasovnic. Vse glasove je dobil gospod poslanec dekan Ivan Lavrenčič.

Sedaj prosim voliti še iz cele zbornice 6 članov v šolski odsek.

Jetzt bitte ich noch aus dem Hause 6 Mitglieder in den Schulausschuß zu wählen.

(Zgodi se. — Geschicht. — Po prestanku. — Nach einer Pause.)

Iz cele zbornice je bilo oddanih 42 glasov. Od teh so dobili: gospod poslanec dr. Lampe 42, gospod poslanec dr. Pegan 42, gospod poslanec Jarc 42, gospod poslanec dr. Triller 42, gospod poslanec Ravnikar 41 in gospod poslanec dr. Eger 37 glasov.

Tedaj je izvoljen tudi šolski odsek in jaz ga prosim, naj se izvoli on konstituirati jutri pred pričetkom seje.

In sedaj bi jaz sejo zaključil in bi napovedal V. sejo na jutri ob 10. uri dopoldne.

Dnevni red je: Nadaljevanje današnjega dnevnega reda.

Predno sejo zaključim, prosim še gospoda tajnika, da prečita interpelacijo, katero je izročil gospod poslanec dr. Oražen.

Zapisnikar Škarja:

(bere — lieft):

„Interpelacija

deželnih poslancev dr. Ivana Oražna in drugov na c. kr. vlado zaradi odstranitve deželnosodnega svetnika Tomaža Einspielerja od vodstva c. kr. okrajnega sodišča v Ljubljani.

Dosedanji predstojnik okrajnega sodišča v Ljubljani, c. kr. deželnosodni svetnik Tomaž Einspieler je bil s 1. januarjem 1909 nenadoma odslovljen od vodstva tega sodišča, in sicer iz službenih ozir, ter kakor je razvidno iz razdelitvenega izkaza za sodno opravilo pri deželnem sodišču, prideljen tukajšnjemu

sodnemu dvoru kot votant v kazenskih zadevah. Vrh tega so mu poverili v izvenspornih zadevah malenkostni referat pod neposrednim nadzorstvom predsednika samega, dočim so vsi mlajši svetniki senatni predsedniki ali vsaj njih namestniki.

Odstranitev sodnega uradnika in premestitev istega iz enega oddelka k drugemu ali k sodnemu dvoru, bilo bi samo na sebi brezpomembno, ker ima c. kr. deželnosodni predsednik po poslovnem redu pravico razpolagati s svojim osebjem; ali odpoklicanje sodnega svetnika Einspielerja ima svoje politično ozadje in svojo zgodovino. (Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Kje je pa deželni predsednik? — Poslanec — Abgeordneter Dr. Lampe: „Tukaj bi bilo pa treba poiskati Levičnika!“ — Poslanec — Abgeordneter Dr. Pegan: „Živijo Levičnik!“ — Smeh. — Gelächter.)

Svetnik Einspieler vodil je okrajno sodišče v Ljubljani do malega celih 10 let jako spretno in v zadovoljstvo vseh strank brez razločka narodnosti. To se mu je opetovano pripoznalo od višjih sodnih oblasti na ta način, da se je c. kr. okrajno sodišče v Ljubljani, po svojem obsegu največje v vsem okolišu graškega nadsodišča, postavilo za vzor glede svojega brzega in uspešnega, vzornega funkcioniranja med drugimi sodišči.

Tem bolj je osupnila skrivno-tajna, do zadnjega trenutka prikrita nenavadna odstranitev svetnika Einspielerja od okrajnega sodišča in to tem bolj, ker je bil sodni predstojnik Einspieler zaradi svojega ljudomilega postopanja persona gratissima pri vseh strankah brez razločka narodnosti, ki so iskale pravne pomoči pri sodišču, in ker je bil tudi pri svojih uradnikih radi svojih izrednih zmožnosti in zaradi uspešnega vodstva sodišča izredno spoštovan. Ugibalo se je vsestransko, kaki so morali biti službeni oziri, radi katerih je premestil deželnosodni predsednik Levičnik tega uradnika od njegovega dosedanjega poslovanja.

Ostali bi tudi tajni, ker jih je predsednik Levičnik dosledno prikrival vsakomur; pojasnil pa jih je dr. Eger na nemškem strankarskem shodu v Ljubljani dne 27. decembra 1908. Kakor poroča „Grazer Tagblatt“ z dne 1. januarja 1909, št. 1, govoril je doktor Eger na shodu nemškega „Volksrata“ za Kranjsko med drugim sledeče: „Schwierig gestalteten sich die Verhältnisse bei den Gerichtsbehörden, bei denen immer wieder Versuche gemacht werden, das Deutsche zurückzudrängen. Namentlich mußte eingeschritten werden, als der Vorsteher des Bezirksgerichtes Laibach so weit ging, innerhalb seines Wirkungsbereiches in besonderen Fällen die slovenische innere Sprache einzuführen. Von den Oberbehörden wurde zwar Abhilfe geschaffen, doch anscheinend nicht in genügender Weise, da z. B. seitens der Grundbuchszanzlei auch mit deutschen Parteien slovenische Protokolle aufgenommen werden, so daß eine Abstellung derartiger Verstöße gegen Gesetze und Verordnungen unbedingt verlangt werden muß.“

S to izjavo Egerjevo so tedaj pojasnjeni tajnstveni službeni oziri, iz katerih je bil svetnik Einspieler odpoklican, in optima forma discipliniran. Ta

premostitev zgodila se je tedaj na zahtevanje nemškega Volksrata za Kranjsko, alias dr. Egerja, nad sodniške in ljubljanske kazinotske klike, kateri slednji predseduje visoki c. kr. sodni uradnik, nemškonacionalni ljubljanski sodni nadsvetnik Schmieditz.

Zgodilo se je pa to, ker je svetnik Einspieler kot neodvisni sodnik odlično branil narodne pravice slovenskega prebivalstva do slovenskega uradovanja, ter ni pustil utesniti na kvar slovenskega naroda slovenskega uradovanja, v kolikor je isto sedaj v navadi. Zategadelj se je tudi ta sodnik zadnje dve leti neuslišeno preganjal, četudi je ves čas svojega službovanja dobival le priznanja za svoje vzorno delovanje. Iz nastopa nemškega Volksrata, alias dr. Egerja, pa je razvidno, da ne zapoveduje le dr. Eger brezmejno v c. kr. vladni palači, temveč je faktično tudi neomejeni diktator v naši justični palači, ter pravcati predsednik deželnemu sodišču.

S tem od vlade negovanim in odobrenim nastopom nemškega Volksrata pa se je napravil atentat na postavno zajamčeno neodvisnost sodnikov.

Če pa je bila odstranitev sodnega svetnika Einspielerja od vodstva okrajnega sodišča sama na sebi na veliko škodo rednega poslovanja pri sodišču, pri katerem je predvsem potrebno, da je predstojnik popolen mož, ki pozna akte in pa osobito v pupilarnih in zapuščinskih zadevah redno obiskujoče stranke, se mora to odstranitev, z ozirom na prej navedeno, smatrati kot nekako nezaslišano discipliniranje sodnega uradnika, kateri je živel edino za svoj urad.

Zoper tako nečuvno postopanje sodne uprave proti sodniku, ki je dolgo vrsto let služil državi, in bil

zaradi svojega izbornega službovanja opetovano pohvaljen, moramo najodločnejše protestirati in zato vprašamo c. kr. vlado:

1. Ali je ta premostitev sodnega svetnika Tomaža Einspielerja znana nji in justičnemu ministrstvu, in kako se ta premostitev opravičuje?

2. Ali hoče vlada in justična uprava v bodoče zaprečiti take napade višjih sodnih funkcionarjev na zakonito zajamčeno neodvisnost sodnikov, in ali hoče preprečiti rednemu poslovanju sodišč nevarni vpliv nemškega Volksrata na Kranjskem na deželnosodnega predsednika Vojteha Levičnika?

(Živahno odobravanje v središču in na levi. — Lebhafter Beifall im Zentrum und links. — Poslanec — Abgeordneter Dr. Triller: „Največji škandal, staremu možu storiti tako krivico.“)

Ljubljana, 8. januarja 1909.

Dr. Oražen s. r., dr. Ivan Tavčar s. r.,
Jos. Lenarčič s. r., Plantan s. r., Fil. Supančič s. r.,
dr. Janko Vilfan s. r., Josip Turk s. r., Ciril Pirc s. r.,
E. Gangl s. r., dr. Triller s. r.“

Deželni glavar:

To meni izročeno interpelacijo bom poslal gospodu deželnemu predsedniku.

Ima še kdo kaj omeniti?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, je seja zaključena.

Konec seje ob 6. uri 30 minut popoldne. — Schluß der Sitzung um 6 Uhr 30 Minuten Nachmittag.

